

**Uudestaan työpajalle tulleet nuoret – kokemuksia
toiminnasta**

Sonja Makkonen

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2015

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Makkonen, Sonja. 2015. Uudestaan työpajalle tulleet nuoret - kokemuksia toiminnasta. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 70 sivua.

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millä tavalla nuoret kuvaavat työpajatoimintaa erityisesti niiden nuorten näkökulmasta, jotka ovat tulleet työpajatoimintaan uudelleen. Tutkimuksessa on otettu huomioon nuorten elämäntilanne ja eri toimenpiteiden vaihtelut.

Laadullinen tutkimus toteutettiin hyödyntämällä fenomenografista lähestymistapaa, jonka pohjalta muodostui kokemusten variaatiota kuvaavat kuvauskategoriat. Aineisto kerättiin teemahaastattelemalla.

Nuoret kuvasivat työpajatoimintaa merkittäväksi heidän nykyisen elämäntilanteen rakentamisessa. Osa nuorista koki ensimmäisen työpajajaksonsa epäonnistuneeksi, ja suurimman osan kuvauksissa korostui toisen työpajajakson kohdennetummat toimenpiteet. Toinen työpajajakso rakentui ensimmäistä jaksoa paikkaavaksi tai täydentäväksi. Kokemuksissa painottuu myös elämänhallinnan liian vähäinen kehittyminen tai uudelleen ongelmien kasaantuminen, jolloin koulutuspolut ovat keskeytyneet uudelleen. Toisten kuvauksissa taas korostuivat vähäiset jatkosuunnitelmat, jolloin ensimmäisen jakson jälkeen nuori on jäänyt työttömäksi työjaksojen jälkeen, ja palannut lopulta takaisin työpajalle. Nuoret kuvasivat elämänvaiheitaan korostuneesti koulutus- ja työpolkujensa kuvauksin, joissa kuvastuvat monet koulutusten keskeytykset, työttömyys ja henkilökohtaiset ongelmat. Nuoret kuvaavat erilaisia yhteistyöelimiä, mutta yhteistyössä korostui se, että työpajajakson jälkeen työpaja ei ole pitänyt nuoriin yhteyttä.

Hakusanat: syrjäytyminen, työpajat, laadullinen tutkimus

Sisällys

1	Johdanto.....	4
2	Syrjäytyminen.....	7
2.1	Syrjäytymiskäsitteen moniulotteisuus	8
2.2	Tuen oikeanlainen kohdistaminen.....	14
3	Työpajatoiminta.....	18
3.1	Työpajatoiminnan yleiset perusteet toiminnan linjaajana	20
3.2	Työpajat osana palvelujärjestelmää.....	23
3.3	Työpajojen toiminnan tavoitteiden saavuttaminen.....	27
4	Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät.....	32
5	Tutkimuksen suorittaminen	33
5.1	Tutkimusote	33
5.2	Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston hankinta	35
5.3	Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	37
5.4	Aineiston analysointi	40
5.5	Luotettavuus	42
5.6	Eettisyys.....	43
6	Tutkimuksen tulokset.....	45
6.1	Mielikuvat työpajatoiminnasta nuoren tilanteen edetessä.....	45
6.2	Toiminnan eteneminen ja toiminnan muodot työpajalla	47
6.3	Työpajatoiminnan merkitys nuoren elämässä	48
6.4	Elämäntilanteen vaihtelut pajajaksojen välillä.....	51
6.5	Tulevaisuus ja tulevaisuuden toiveet.....	55
6.6	Yhteistyö eri toimenpiteiden kautta	56
7	Pohdinta.....	59
	Lähteet.....	71
	LIITTEET	79

1 JOHDANTO

Vuoden 2014 tammikuussa työttöminä oli 21,2 prosenttia alle 24-vuotiasta suomalaisista (Repo 2014). Samalla, kun ikäluokat jatkuvasti pienentyvät, 5 000 nuorta jää vuosittain koulutuksen ulkopuolelle (Hyvönen & Valtonen, 2014). Työttömyys ja kouluttamattomuus lisäävät syrjäytymisriskiä. Vaikka yksilölle se ei tarkoittaisikaan syrjäytymistä, voi se silti vaivata hänen aktiivista elämäänsä ja lisätä ongelmia muilla elämänalueilla, jolloin ongelmat voivat alkaa kasaantumaan (esim. Perttula 2015; Pohjantammi 2009). Häggman (2011) toteaa, että pohjoismaisten selvitysten mukaan jo yhdestä kahteen vuotta ilman mitään aktiivista toimintaa voi lisätä nuorten riskiä syrjäytyä pysyvästi. Valtiontarkastusvirasto (2014) korostaa yhden syrjäytyneen nuoren maksavan yhteiskunnalle mahdollisesti jopa miljoona euroa tämän elinkaaren aikana. Häggman (2011) lisää summan olevan vielä suurempi pohjoismaalaisten raporttien mukaan. Työpajatoiminta on yksi nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä menetelmistä, joka toteuttaa ennalta ehkäisevää ja verkostomaista moniammatillista yhteistyötä. Varhainen puuttuminen sekä toiminnan sujuva eteneminen ja jatkuminen sekä tuen oikeanlainen kohdentaminen auttavat nuorta, jottei hän kokisi syrjäytymistä ja ulkopuolisuutta.

Työpaja tarkoittaa ympäristöä, joka pyrkii antamaan nuorille suunnan heidän elämässään, ja ehkäisemään nuorten syrjäytymistä. Se tarjoaa vaihtoehtoisen tavan rakentaa tulevaisuutta tarjoamalla työtoimintaa ja työkokemusta, tai ohjata kohti omia koulutussuunnitelmia. Työpajoilla myös ennaltaehkäistään koulutuksen kesken jättämistä. Toisaalta se tukee yksilön arjenhallintataitoja ja pyrkii lisäämään ihmisten toimintakykyä tarjoamalla kuntoutuspalveluja. Työpajoilla toteutetaan tekemällä oppimista yhteisöllisessä ympäristössä, jossa annetaan yksilö- ja ryhmäohjausta. (Työpajatieto 2014.) Työpajoja on kuvattu hengähdyspaikkoina ja välietappeina ennen siirtymistä muihin yhteiskunnan piiriin kuuluviin toimintoihin (Komonen 2007). Usein

niillä tarkoitetaan koulutusta, työmarkkinoita tai jotain muuta kohdennettua tukea.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka työpajatoimintaan osallistuvat nuoret kuvaavat kokemuksiaan työpajatoiminnasta peilaten niitä omaan elämäntilanteeseensa. Tutkimus rajautuu erityisesti koskemaan nuoria, jotka ovat käyneet työpajajaksoilla ennenkin. Tällä tavalla tutkimus saa hieman uuden näkökulman ja rajauksen. Samalla kuvataan työpajajaksojen ja muiden elämänvaiheiden merkitystä ja syitä siihen, miten toiminta on kehittynyt eri suunnitelmien myötä. Lisäksi tarkoituksena on kuvata, miten nuoret avaavat työpajatoiminnan onnistumista ja suhtautumista toimintaan tuen vaihdellessa työpajajaksojen välillä, ja liitostuessa mahdollisesti eri instituutioiden ympärille.

Tutkimuksella voisi olla tilausta, koska työpajatoiminta kuuluu osaksi Nuorisotakuuksi kutsuttua hanketta, joka päivitettiin vuonna 2013 koskemaan alle 25-vuotaita nuoria ja alle 30-vuotaita vastavalmistuneita nuoria. Sen tarkoituksena on taata nuorille saumattomampi suunta tulevaisuudelle ohjaamalla nuoret työelämä- ja koulutuspalveluiden tai muun kohdennetun toiminnan piiriin kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö; Nuorisotakuu).

Tämä tutkielma lukeutuu laadullisen tutkimuksen piiriin, jossa on hyödynnetty fenomenografista lähestymistapaa. Tutkimusta on tehty vähän näkökulmasta, jossa otetaan huomioon toistuvat pajajaksot ja niiden välillä olleet elämänvaiheet. Pohjantammi (2009) korostaa myös kokonaisvaltaisen elämäntilanteen huomioimisen jääneen vähäiseksi. Tässä tutkielmassa pyritään ottamaan tämäkin puoli huomioon. Tutkimuksen kohdejoukko koostuu kahdeksasta työpajanuoresta, joilta olen kerännyt aineiston teemahaastatteluiden avulla. Nuoret ovat Pohjois-Savon eri työpajoilta.

Tutkimus lisäisi ymmärrystä Nuorisotakuun yhtä toiminnallista osa- aluetta kohtaan nuorten itsensä näkökulmasta. Erityispedagogiikan tutkimuksen piiriin tutkielma rajautuu sillä perusteella, että tutkimus kohdistuu nuoriin, joilla saattaa olla koulutuksen ja työllistymisen etenemisessä vaikeuksia, ja jotka tarvitsevat systemaattista ohjausta tilanteensa etenemiselle.

Nuorten syrjäytymisen tema liittyy keskeisesti erityispedagogiikan piiriin, ja työpajatoiminta pyrkiikin ehkäisemään syrjäytymistä toiminnallaan.

Rakensin nuorten kokemuksista väljästi fenomenografista analyysimenetelmää hyödyntämällä kuusi kuvauskategoriaa. Kuvauskategoriat muodostuvat nuorten kokemuksista, jotka liittyvät heidän kuvauksiinsa työpajatoiminnasta ja omista elämäntilanteistaan työpajatoiminnan rinnalla. Nuorten kuvauksissa korostuvat elämäntilanteiden vaihtelut, jolloin he kuvaavat erityisesti koulutuskeskeytyksiään, työttömyyttä ja mielenterveys- tai muita ongelmia elämässään. Elämäntilanteiden vaihtelemisen kuvauksissa korostuvat koulutus- ja työelämään liittyvät polut sekä kuntoutukselliset toimenpiteet, ja vain muutama nuorista kuvaa muita elämäänsä liittyviä osaluokkia. Nuoret kuvaavat samalla erilaisia yhteistyöelimiä työpajan lisäksi. Työpajojen yhteydenpidon puuttuminen nuoren siirtyessä pajalta pois on merkittävä havainto. Moni nuorista on palannut työpajalle uusien koulutuskeskeytysten tai työttömyyden takia. Kaikki ensimmäisen työpajajakson jälkeiset koulutuskeskeytykset ovat johtuneet henkilökohtaisista ongelmista, jotka ovat joillakin nuorilla lähteneet kasautumaan jo ennen koulutuksen aloittamista. Pohtimisen arvoista onkin, ovatko työpajajaksot olleet liian lyhyitä tai ovatko ne pystyneet auttamaan nuorta tarpeeksi heidän tilanteissaan. Toinen työpajajakso muodostuikin nuorten kuvauksissa jokseenkin kohdennetummaksi ja suunnitelmallisemmaksi toiminnaksi. Osalla nuorista taas toinen työpajajakso on muodostunut edellistä paremmaksi siitä syystä, että he ovat kokeneet edellisen työpajajakson epäonnistuneeksi. Nuoret kuvaavat työpajatoimintaa silti toiveikkain kuvauksin, ja kokevat toiminnalla olleen merkittävä osa heidän elämäntilanteensa rakentamisessa kohti parempaa suuntaa. Osa nuorista ei ole kuitenkaan rakentaneet tulevaisuuden kuvaansa vielä tarkemmin, mutta toivovat työpajan auttavan heitä sen saavuttamisessa.

2 SYRJÄYTYMINEN

Tässä luvussa käsitellään syrjäytymistä ilmiönä ja luodaan näkökulma siihen, millaisena syrjäytyminen nähdään, ja miten sitä käsitellään tässä tutkielmassa. Syrjäytyminen on moniulotteinen käsite, sillä sen voi nähdä kohdistuvan yksinomaan koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymiseen tai laajemmin muusta sosiaalisesta elämästä syrjäytymiseen – oman aktiivisuuden puutteena ihmisen omassa arjessa. Toisaalta syrjäytymispuheessa on erotettavissa yksilön kokemusmaailman sekä yhteiskunnan normin näkökulma, joissa yksilöä peilataan niin sanottuun normaaliin palkkatyötä tekevään väestöön. Tällöin yksilöä tarkastellaan normatiivisen elämänkulun kautta, joka kulkee instituutioiden läpi kouluttautumalla ja lopulta asettumalla veronmaksajaksi. (Esim. Perttula 2015.) Walker ja Wigfield (2004; Room 1995) avaavat syrjäytymistä sosiaalisen eksklusio -käsitteen kautta. Heidän mukaansa termiä alettiin luultavasti käyttää ensimmäisen kerran Ranskassa kuvaamaan henkilöitä, jotka ovat pudonneet sosiaaliturvan piiristä. Tässä tutkielmassa käytetään syrjäytymisen käsitettä ja sosiaalisen eksklusion käsitettä rinnakkain kuvaamaan samaa asiaa.

Puhe syrjäytymisestä aiheuttaa syrjäytymistä, joten sen käyttö tulisi perustella ja sitä tulisi käsitellä kriittisesti (esim. Komonen 2013; Helne 2002). Työpajatoiminta käyttää syrjäytymisen käsitettä perustellessaan toimintansa syitä. Työpajat keskittävät ison osan toiminnastaan nuoriin, jotka ovat vaarassa syrjäytyä tai ovat jo kokeneet syrjäytymistä yhteiskunnasta sen eri alueilla. Toiminta pyrkii erityisesti ennaltaehkäisevään työhön (Pohjantammi 2009). Syrjäytyminen käsitteenä sisältää negatiivisia mielikuvia, mutta käsitettä käytetään kuitenkin työpajatoiminnan yhteydessä.

2.1 Syrjäytymiskäsitteen moniulotteisuus

Pirani (2011) sekä Tsakoglou ja Papadopoulos (2002) ovat eritelleet syrjäytymisen käsitteen eroja etenkin Euroopan ja Euroopan unionin näkökulmasta. He painottavat, että syrjäytyminen on moniulotteinen käsite, sillä sen voi nähdä kohdistuvan yksistään koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymiseen tai laajemmin muusta sosiaalisesta elämästä syrjäytymisenä. Tällöin ihminen on voinut kokea sosiaalista eksklusiota niiltä elämänalueilta, joissa hän on ollut yleensä aktiivinen. Syrjäytymispuheen voi myös liittää yksilöön itseensä, yksilön ongelmaksi, tai sen voi liittää yksilöstä riippumattomiin tekijöihin, jotka syrjäyttävät ihmistä hänen aktiivisesta elämästään. (Pirani 2011; Tsakoglou & Papadopoulos 2002; ks. myös Kiilakoski 2014; Byrne 2005.)

Komonen (2013) määrittelee syrjäytymisen puhtaasti negatiiviseksi käsitteeksi, jota kuvaa paitsi monitulkintaisuus kuin suhteellisuuskin (ks. myös Pirani 2011; Tsakoglou & Papadopoulos 2002). Käsitteen määrittelemisestä riippuen syrjäytyneiden nuorten lukumäärät vaihtelevat kymmenillä tuhansilla (Komonen 2013; ks. myös Pirani 2011; Silver & Miller 2003). Ei ole siis yhdentekevää, määritteleekö syrjäytymisen vain koulutus- ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseksi vai huomioidaanko määritelmässä myös syrjäytymisen monikerroksinen ulottuvuus. Käsittelem näitä kapeaa ja monikerroksista syrjäytymiskäsitystä jäljempänä. Syrjäytyminen määrittelee ihmisen helposti ulkopuoliseksi jostain toisesta ryhmästä ja erottaa hänet normista ja normaalin käsitteestä. Käsitteen suhteellisuudesta kertoo sen kiistanalaisuus, kulttuurisidonnaisuus ja sopimuksenvaraisuus. (Komonen 2013; Pirani 2011.)

Myös Pohjantammi (2009), joka on tutkinut valtakunnallisesti työpajatoiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, kritisoi syrjäytymisen käsitettä, koska siihen latautuu negatiivisia mielikuvia. Hän kuitenkin korostaa termin olevan tarpeellinen, koska nuoret voivat olla tilanteessa, jossa he todella kokevat syrjäytymistä. Nuorten näkökulmasta on alettu käyttää myös

ulkopuolisuuden käsitettä, koska se kuvaa konkreettisesti syrjäytymiseen johtavaa prosessia. (Pohjantammi 2009.) Termiä käytetään ainakin Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksessa (Myrskylä 2011), jossa termillä kuvataan ihmisiä, jotka ovat jääneet erilaisten instituutioiden ja palveluiden ulkopuolelle. Ulkopuolisuuden prosessissa tie kohti työttömyyttä nähdään olennaisena osana negatiivista kehitystä, jossa normatiivisesta kehityksestä poiketen ihminen ajautuu sen ulkopuoliseen tilaan (Pohjantammi 2009). Ehkä on silti kyseenalaista, miksi ulkopuolisuuden termi kuvaa paremmin nuoren tilannetta, jos kyseessä on käsitteen käyttämisestä johtuvan stigman vähentäminen. Ehkä ei ole tarpeellista puhua ulkopuolisuudesta, jos ihminen on esimerkiksi jäänyt hetkeksi tai pidemmäksikin aikaa työttömäksi – työ kun sanelee ulkopuolisuuden leiman antamista ja toimii syrjäytymistä parempana käsitteenä. Juuri Komonen (2013) astuukin kritisoimaan ulkopuolisuuden leimaa syrjäytymisestä puhuttaessa. Lisäksi Myrskylän (2011) tutkimuksessa ulkopuolisuus muodostuu laajemmista osa-alueista kuin pelkästään työttömyydestä ja koulutuksen puutteesta. Pohjantammi (2009) kuitenkin lisää, että ulkopuolisuuden uhka on totaalinen termi, jolloin puheessa korostuu sisällä tai ulkona asettelu eikä hän pidä käsitettä onnistuneena.

Molempia termejä paremmaksi Pohjantammi (2009) esittää syrjässä-käsitteen, joka toimii hänen mukaansa hieman paremmin, sillä yksilössä nähdään potentiaalisuuden puoli. Tällöin ihminen ei ole totaalisten leimojen tavoin jäänyt kokonaan ulkopuoliseksi vaan hänen tilanteensa nähdään väliaikaisena, jolloin syrjään joutunut yksilö voi päästä takaisin osalliseksi normatiivista elämänsä kulkuaan. Tilalle on myös ehdotettu esimerkiksi marginaalisuuden käsitettä, jossa Komonen (2013) näkee myös positiivisen vivahteen, sillä käsitteeseen kytkeytyy hänen mukaansa myös mahdollisuus takaisin yhteiskuntaan kiinnittymisestä.

Pohjantammi (2009) puolestaan korostaa, että ulkopuolisuuden ja syrjäytymisen uhan alaisuudessa ovat kuitenkin ne nuoret, jotka kokevat uhkaa useammalla kuin yhdellä ulkopuolisuuden alueella. Tämä koskee hänen mielestään muutakin kuin koulutusta ja työmarkkinoita, jolloin

syrjäytymisuhan leimaavuus vähenee. Pohjantammi (2009) lisää, että työpajatoiminnan asiakkaaksi tulemisen rajana on jokin vaikeus ja samalla ennalta ehkäistään muiden vaikeuksien syntyä. Syrjäytymisen käsitettä käytetään edelleen työpajatoiminnan yhteydessä sen julkisissa asiakirjoissa ja teksteissä, kuten virallisilla Internet-sivuilla ja työpajatoiminnan yleisissä perusteissa, joten termiä ei ole syytä unohtaa tässäkään tutkielmassa. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (2015) on kuitenkin pyrkinyt kehittämään toimintaansa ja käsitteistöään Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan (2012–2014) avulla, jossa on muun muassa pyritty luopumaan syrjäytymiseen liittyvästä puheesta. Syrjäytymistä paremmaksi käsitteeksi kuvataan sosiaalista vahvistamista, joka on syrjäytymis-käsitettä vähemmän leimaava (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 2015). Sosiaalisen vahvistamisen käsitteen taustat ovat Kuuren (2015) mukaan vuoden 2006 nuorisolaissa, ja käsitteellä halutaan korostaa prosessia kohti asteittain parantuvaa nuoren elämäntilannetta ja elämäntilannetta. Sosiaalisella vahvistamisella on kuitenkin syrjäytymistä ehkäisevä luonne (Kuure 2015).

Komonen (2013) on koonnut erilaisia syrjäytymiseen liittyviä jaotteluja, joissa näkyy vaikeuksien monikerroksisuus. Monikerroksisuuden taustat ovat 1990-luvun syrjäytymiskäsityksissä, joissa syrjäytyminen nähdään moniongelmaisuuksena. Tällöin ongelmat ovat kasautuneet useammalle elämäntilanteelle. (ks. myös Paju & Vehviläinen 2001; Tsakoglou & Papadopoulos 2002). Myrskylä (2011) lisää monikerroksisen syrjäytymispuheen alkaneen jo 1980-luvulla, jonka rinnalla kulki vahvasti köyhyyden diskurssi. Komonen (2013) kuvaa, että aiemmissä tutkimuksissa syrjäytymisestä voidaan puhua siinä vaiheessa, kun ongelmat ovat jakautuneet samanaikaisesti vähintään kolmelle eri elämäntilanteelle. Samalla on kuitenkin huomioitava, että jaottelut ovat liian kärjistettyjä ja unohtavat syrjäytymisen dynaamisen luonteen, jossa ongelmat yhdellä elämäntilanteella eivät välttämättä vaikuta ongelmien jakautumiseen muihinkin alueisiin. Hyvinvointi muilla alueilla voikin kompensoida koettujen ongelmien vaikutusta. (Komonen 2013.) Lin, Xu, Huang ja Zhang (2012), Pirani (2011), Lämsä (2009), Walker ja Wigfield (2004),

Burchardt, Le Grand ja Piachaud (1999) sekä Takala (1992) ovat luokitelleet syrjäytymisen monikerroksisuutta toisiaan vastaavin erotteluin. Esimerkiksi Lin ym. (2012, 643) tutkimuksessa erotellaan laaja-alaisesti syrjäytymisen käsitettä eli sosiaalisen eksklusion eri osa-alueet. Niissä käsitellään yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-alueilta syrjäytymistä, kulttuurin ja yhteiskunnan välistä ristiriitaa sekä ekonomisen aseman lisäksi sosiaalista näkökulmaa:

1. Ekonominen eksklusio (työllistymisen ongelmat ja kulutusongelmat)
2. Poliittinen eksklusio (poliittisten oikeuksien puuttuminen)
3. Sosiaalinen eksklusio (hyvinvointipalveluiden saavuttamattomuus ja läheissuhteiden puuttuminen)
4. Kulttuurinen eksklusio, (etnisen, uskonnollisen tai muun erottelevan kulttuurisen piirteen vaikutus)

Beck, van der Maesen, Thomese ja Walker (2001) kuvaavat edellä mainitun vastapainoksi positiivisen näkökulman samanlaisesta luokituksesta, jossa syrjäytyminen on käännetty sosiaalisen inklusion ja osallisuuden näkökulmaksi. Siinä painottuvat kuitenkin samat ulottuvuudet: osallisuus ekonomisesti, poliittisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Myös Tsakloglou ja Papadopoulos (2002) ovat tutkineet syrjäytymisen käsitettä, ja korostavat aiemmin mainittujen lisäksi, että syrjäytymisen ymmärtämisessä tulisi huomioida koko prosessi, mikä kasaannuttaa yksilön ongelmia, ja mitkä asiat vaikuttavat ongelmien kasaantumiseen.

Kiilakoski (2014; ks. myös Tsakloglou & Papadopoulos 2002) käsittelee nykyistä, monikerroksisesta syrjäytymispuheesta poikkeavaa puhetta, joka kuvaa tämän päivän syrjäytymiskäsitystä. Se eroaa merkittävästi monikerroksisesta syrjäytymisnäkemystä. Kiilakoski (2014) kuvaa työministeriön työryhmän käyttämää syrjäytymispuhetta nuorisotakuukeskustelun yhteydessä, jossa syrjäytyminen rinnastuu Työ- ja elinkeinotoimiston työttömiin työnhakijoihin tai henkilöihin, jotka eivät ole minkään aktiivisen toiminnan piirissä. Tällöin syrjäytymistä voi kokea kuka tahansa, vaikka olisikin hetkellisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella.

Taustalla on ajatus siitä, että syrjäytymiskeskusteluun on tullut vahva koulutus- ja työelämäkeskeisyys, jolloin ihminen nähdään yhteiskunnasta syrjäytyneeksi, jos hän ei ole osa näitä toiminnan muotoja (Perttula 2015; Lin ym. 2012, Souto 2013; Hirvonen 2014; Kiilakoski 2014; Jahnukainen & Järvinen 2001; Tsakoglou & Papadopoulos 2002). Syrjäytymiskäsitteen voikin nähdä kapeutuneen (Kiilakoski 2014). Hirvonen (2014) korostaa, ettei syrjäytymispuheessa oteta välttämättä lainkaan huomioon koko yhteiskunnasta syrjäytymistä vaan se kohdistuu vain työmarkkinoista syrjäytymiseen.

Kiilakoski (2014) erittelee nykyisen syrjäytymiskäsitteen taustoja ja mainitsee sen yhteyden eurooppalaiseen nuorisopolitiikkaan. Erityisesti yhteys näkyy Walesissa luodussa NEET-käsitteen (Not in Education, Employment or Training) synnyssä, mikä on vaikuttanut kapeutuneeseen syrjäytymiskäsityksen rakentumiseen (Kiilakoski 2014). Käsitteen taustalla onkin juuri ajatus siitä, että koulutuksen ja työhön siirtymisen vaiheet sekä tehokkaat siirtymät takaavat normaalin kehityksen ja erottaa ihmiset syrjäytyneistä (Yates & Payne 2006). Yates ja Payne (2006) lisäävät brittein saarilta lähtöisin olevan nuorisopolitiikan olevan yhteneväisiä norjalaisen Follow Up Service - ohjelman ja Australialaisen Youth Allowance -ohjelman kanssa. NEET-käsitteenä kuvaa nuoret negatiivisessa valossa, jolloin nuorten tilanne nähdään ongelmalähtöisesti. Ongelmat nähdään nuorten vaikeutena koulutuksessa ja työelämässä sekä siirtymissä näiden välillä. Tässä nuorisopolitiikassa nuorten joukkoa ei nähdä heterogeenisenä joukkona, joilla on yksilölliset tilanteet ja taustat vaikuttamassa heidän nykyiseen tilanteeseensa. Samalla NEET-leima yhdistetään nuoriin, joiden venyvät siirtymävaiheet sekä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jättäytyminen, esimerkiksi vanhemmuuden takia, nähdään ongelmana ja syrjäytymisenä yhteiskunnasta, vaikka kyse olisikin aivan luonnollisesta elämänvaiheesta, jonka voi käydä läpi kuka tahansa. (Yates & Payne 2006.)

Yates ja Payne (2006, 335–336) korostavat, etteivät syrjäytymisleiman saaneet nuoret näyttäytyä heidän tutkimusaineistonsa perusteella olevan ongelmallisessa tilanteessa vaan he ovat koulutus- ja

työelämämyönteisiä sekä kokevat elämäntilanteensa olevan vain välivaihe. Myös Suomessa on havaittu, että vallalla oleva syrjäytymispuhe on ristiriidassa valtakunnallisten Nuorisobarometrien tulosten kanssa, joissa nuoret ovat itse kuvanneet syrjäytymistä (Komonen 2013). Nuorten kokemukset korostavat syrjäytymisen kohdistuvan ongelmiin ystävyysuhteissa ja yhteenkuuluvuudessa. Perheen, ystävien ja muun lähipiirin antamaa sosiaalista tukea ja hyvinvoinnin lähdettä ei tulisi unohtaa syrjäytymiskeskustelusta. (Komonen 2013.) Lin'in ym. (2012) tutkimuksessa selvitettiin itä-aasialaisten yhteiskuntien antamia syitä ja syrjäytymiselle sekä sen ilmenemismuotoja. Poliittista ja ekonomista syrjäytymistä merkittävämpään rooliin nostettiin sosiaaliset suhteet ja syrjäytymistä koettiin eniten, mikäli ongelmia oli henkilökohtaisissa ihmissuhteissa (Lin ym. 2012).

Yhteiskunnan vastuun näkökulma tuo vielä yhden lisäpiirteen mukaan syrjäytymiskeskusteluun. Syrjäytyminen kuvaa koko yhteiskuntaa eikä käsite rajoitu koskemaan vain yksilöä itseänsä. Termi kuitenkin annetaan ihmiseltä toiselle ihmiselle. (Byrne 2005; Helne 2004.) Se kuvaa tiettyä ihmisryhmää erotuksena jostakin toisesta, ja syrjäytyminen kohdistetaan usein yksilöstä johtuvaksi ilmiöksi (Byrne 2005), josta oli mainintaa jo yllä Pohjantammen (2009) ja Komosen (2013) syrjäytymiskäsitteen kritiikissä. Lin ym. (2012) ilmaisevat syrjäytymisen (social exclusion) tarkoittavan yksilön joutumista tavanomaisen yhteiskunnan (mainstream society) ja formaalien instituutioiden ulkopuolelle. Samalla tavalla ilmiössä korostuu erilaisten osapuolten hahmottuminen, jolloin erotellaan syrjäytyneet muista ihmisistä.

Ahola ja Kivelä (2008) puolestaan kritisoivat syrjäytymispuheeseen yhdistettävää "riskinuorten" käsitettä (youth at risk), jolloin ongelmat kohdistetaan itse nuoriin. He korostavatkin yhteiskunnan eri instituutioiden vastuuta ja merkitystä koettujen ongelmien kehittämisessä, jolloin ongelmien syyt tulisi palauttaa takaisin yhteiskuntaan yksilöiden leimaamisen sijaan (Ahola & Kivelä 2008; ks. myös Lin ym. 2012). Komonen (2013) ja Perttula (2015) lisäävät, että eurooppalaista keskustelua on kuitenkin korostettu yksilön vastuun kautta, jolloin syrjäytyminen nähdään yksilöpsykkisenä ongelmana.

Tällaisessa ajattelutavassa piilee näkemys, että on yksilön omien vajavaisuuksien syy, jos hän ei ole pystynyt etenemään yhteiskunnallisten odotusten mukaisesti. (Perttula 2015; Komonen 2013.) Syrjäytymispuheen voi nähdä kuitenkin kuvaavan erityisesti omaa aikaamme ja yhteiskunnan ajankuvaa, ja Helne (2004) toteaaakin termin kuvaavan epävakaa ja jälkimodernia yhteiskuntaa, jossa ei enää tiedetä, mikä ihmisiä yhdistää ja mikä erottaa.

Syrjäytyminen on hankala käsite epävakaa ja jälkimodernissa yhteiskunnassamme myös nykyaikaisen kehityksen ja toisaalta taloustilanteen näkökulmasta. Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutusta vaille oleva henkilö ei enää saa samalla tavalla töitä kuin ennen, koska perinteisemmät työmuodot ovat loppuneet teknologisen kehityksen myötä. Koulutus takaa laajemmat mahdollisuudet muiltakin koulutusaloilta. On kuitenkin käynyt niin, että yhteiskunnasta syrjäytymistä eivät enää koe vain kouluttamattomat ihmiset, kun koulutuksen puute on tavallisesti nähty olevan suuri syrjäytymisvaaran aiheuttaja (ks. esim. Souto 2013; Kortteinen & Elovainio, 2012). Syrjäytyminen voi kohdistua myös koulutettuun väestönosaan, jolloin esimerkiksi korkeakoulusta vastavalmistunut voi jäädä työttömäksi ja vaille muita työllistymistä edistäviä palveluita. Esimerkiksi Souto (2013) kuvaa Itä-Suomen nuorten koulutuspolkujen ongelmia, ja huomauttaa koulutuksen saavuttaneen nuoret hyvin, mutta ongelmien näyttäytyvän erityisesti siinä vaiheessa, kun valmistuneet nuoret alkavat hakea työtä. Ongelma on yhä ajankohtaisempi tämän päivän taantuman takia, koska omaa koulutusta vastaavaa tai muutakaan työtä ei vain ole tarjolla. Työurien yleinen pirstaleisuus nykyaikana voi myös vaikuttaa työttömyysjaksojen lisääntymiseen ja venymiseen. Syrjäytymisnäkemys yksilön ongelmana on tällöin yhä kyseenalaisempi, ja yhteiskunnan vastuu korostuu entisestään taantuman myötä.

2.2 Tuen oikeanlainen kohdistaminen

Syrjäytymiskäsitteen kapeutumisen voi vaikuttaa paitsi turhaan leimaantumiseen sen negatiivisten mielikuvien takia, myös väärin kohdennettuun tuen antamiseen ja toimenpiteiden tekemiseen. Työpajatoiminnassa otetaan tämä ongelmien kumuloituminen ja syrjäytymisen dynaamisuus huomioon. Toiminnan muodoissa korostuu esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen vahvistaminen ja sosiaalisten pelkojen vähentäminen, jos siihen on nuorella tarvetta. Jos nuoren tilanne vaatii vain koulutus- ja urapolun vahvistamista, toimenpiteet kohdistetaan niitä tukeviksi (Pohjantammi 2009).

Kiilakoski (2014) ja Perttula (2015) mainitsevat kuitenkin nuorisopoliittisten toimenpiteiden kytkeytyvän usein siirtymään työttömyydestä koulutukseen ja työhön. Kiilakoski (2014) ja Perttula (2015) näkevätkin syrjäytymiskäsitteen kapeuden helpottavan syrjäytymisen ehkäisevää työtä, kun syrjäytyminen lakkaa ihmisen saavuttaessa työn tai koulutuksen. Tällöin on kyse piiloisista tavoitteista, joilla on Kiilakosken (2014) mukaan tarkoituksena vain ohjata nuoret käyttäytymään normin mukaisesti. Ahola ja Kivelä (2008), Souto (2013) sekä Yates & Payne (2006) kritisoivat myös syrjäytymiseen kohdistuvan toiminnan ehkäisemisen muotoja, jotka keskittyvät suuresti koulutusuran ja työnsaannin ympärille. Yates & Payne (2006) kuvaavat Connexions-toiminnan käytäntöjä, jota voi väljästi rinnastaa suomalaiseen työpajatoimintaan. Siinä halutaan saada nuoret takaisin yhteiskunnallisen toiminnan pariin. Yates & Payne (2006) kertovat esimerkiksi nuoresta, jonka suurimpina ongelmina ovat kodittomuus sekä päihteiden liika- ja väärinkäyttö. Tässä tilanteessa pelkkä koulutuspolun tarjoaminen ei kuitenkaan poista nuoren todellisia ongelmia. Myös Ahola ja Kivelä (2008) peräänkuuluttavat kohdennetun tuen antamisen ongelmia, jos nuorelle tarjotaan apua koulutuksen löytämisessä kun suurimmat ongelmat ovatkin olleet juuri koulutuksen keskeyttämisessä ja sen taustalla olevissa ongelmissa.

Michael Wearing (2011) on eritellyt nuorten syrjäytymisen tukemista australialaisesta näkökulmasta. Wearing (2011) kuvaa laadullista tutkimustaan, jossa on kerätty aineistoa kodittomilta ja aboriginaaleilta nuorten kokemuksista.

Hän korostaa syrjäytymisen ehkäisemisen keinoja korostamalla nuorten oikeuksia ja sosiaalisen inklusion menetelmiä. Inklusiota kehittävät palvelut tulisi hänen tutkimuksensa mukaan sisältää osallistumiseen pohjautuvaa palveluntarjontaa, yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta, palveluiden vastaamista sekä liitostuneita palvelumuotoja. Toiminnan taustat ovat Euroopan unionin sosiopoliittisissa toimenpiteissä. (Wearing 2011.)

Stubbs (2006) hahmottelee tutkimusartikkelissaan nuorten tilannetta Iso-Britanniassa. Artikkelissaan hän erittelee Social Exclusion Unit'in loppuraporttia syrjäytymistä ehkäisevästä hankkeesta nimeltään Improving Services, Improving Lives. Hankkeen tarkoituksena on ollut kehittää nuorten elämäntilannetta, jotka ovat mahdollisesti kokevat syrjäytymistä. Kohderyhmänä ovat 16–25-vuotiaat nuoret, koska aikaisemmin tukea tarvitsevien nuorten kanssa tehdyt toimenpiteet ovat ulottuneet alle 18-vuotiaisiin. (Stubbs 2006.) Stubbs (2006) kertoo, että vanhempien nuorten ongelmat alkoivat korostua huonossa terveydentilassa, asumismuodoissa ja alhaisessa koulutustasossa. Hankkeen pääkohde ovat nuoret, jotka ovat huostaan otettuja, joilla on mielenterveysongelmia tai jotka ovat saaneet lapsen nuorella iällä. Olennaista on, että hanke herättäisi yhteiskunnan huomaamaan vanhempienkin nuorten vaikeat tilanteet ja kohdistaa samalla tehostetumpaa varhaista tukea jo tukea saavien nuorten ryhmään.

Suomalaisesta näkökulmasta Anne-Mari Souto on toiminut Nuorten tuki -hankkeessa (2012), jossa on pyritty täyttämään työpajatoiminnan ja koulutuksen välistä kuilua umpeen. Siinä on ollut tarkoituksena tukea nuorta myös koulutukseen ja työhön pääsemisen jälkeenkin. Pelkkä koulutuksen ja työn tarjoaminen eivät auta nuoria varsinkaan silloin, jos tuen antaminen loppuu nuoren saavuttaessa nämä instituutiot. (Souto 2013.) Aiempien esimerkkien pohjalta voidaan todeta, että tuki kohdentuu suuresti nykyistä syrjäytymiskäsitettä tukevaksi, jolloin ongelmat nähdään hyvin kapeasti. Tässä tutkielmassa halutaan kuvata, kuinka nuoret ovat kokeneet saaneensa tukea ja mitä elämänalueita kohtaan ne ovat kohdistettu.

Pohjantammi (2009) on nostanut esiin ristiriitojen syitä kokonaisvaltaisen tuen ja institutionaalisen etenemisen välillä. Hän on tutkinut valtakunnallisesti työpajatoiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, johon rinnastuu se, kuinka nuori saadaan pois syrjäytymisuhasta työpajatoiminnan avulla. Työpajahaastatteluista hän nostaa esiin näkemyksen positiivisesta sijoittumisesta, jossa nuoren hyvin kehittyvä tilanne ei kuvastu pelkästään nopean työelämään tai koulutukseen siirtymisen kautta. Työpajojen piirissä nopea siirtymä nähdäänkin jopa haitallisena. Nopea siirtymä heidän mukaansa heijastelee helppoja ja nopeita ratkaisuja, jolloin ei olla välttämättä päästy ongelmien ytimeen. Pohjantammi (2009) korostaa, että työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinneissa puolestaan korostetaan siirtymiä ja etenemistä koulutuspolulla tai työuralla. Arvioinneissa etenemättömyys voi siis näkyä negatiivisena kehityksenä, jos nuori ei pajajakson jälkeen siirry eteenpäin. Esimerkiksi Koskisen ja Mäkeläisen (2013) tutkimuksessa seurattiin TehoAPAJA-hanketta, jossa työttömyys kuvataan negatiivisena sijoittumisena työpajajakson jälkeen. Pohjantammi (2009) korostaa, että negatiivisesta sijoittumisesta huolimatta edistystä on voinut tapahtua paljonkin ja juuri oikeaan suuntaan, mitä mittareista ei voida nostaa esille. Pohjantammi (2009) painottaakin, että tehdyissä arvioinneissa pitäisi nähdä myös muut päätökset kuin koulutuspolulla ja työuralla eteneminen positiivisena sijoittumisena, jos nuori sellaista ratkaisua tarvitsee. Tässä tutkielmassa pyritäänkin kuvaamaan työpajanuorten kokemusten kautta, kuinka edenneet työpajajakset ja muut päätökset ja sijoitukset jaksojen välillä ovat vaikuttaneet heidän tilanteessa etenemiseen. Nuoret voivatkin kuvata kuluneita työpajajaksoja ja muita elämänvaiheitaan varsin eri valossa kuin vaikuttavuusarvioinnit kuvastavat työpajatoiminnan todellisesta vaikuttavuudesta ja työpajatodellisuudesta.

3 TYÖPAJATOIMINTA

Tässä ilmiötä erittelevässä luvussa kuvataan suomalaisen työpajatoiminnan historiaa ja toiminnan muotoutumista ajan myötä nykyisen kaltaiseksi. Luvussa kuvataan kenelle toiminta on tarkoitettu ja ketkä toimintaa harjoittavat. Tämän jälkeen tarkastellaan työpajatoiminnan sijoittumista kuntien ja järjestöjen toteuttamaan palvelukokonaisuuteen ja kuvataan toiminnan yhteistyöelimiä.

Suomessa on tänä päivänä noin 250 työpajaa, jotka ovat kuntien, yhdistysten tai säätiöiden ylläpitämiä. Valmennettavia on vuosittain 20 000. Työpajatoiminta on saanut Suomessa alkunsa 1980-luvulla nuorisotyön osana. Sen tarkoituksena oli savuttaa koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyvät tai syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, joiden koulutus on uhannut jäädä kesken tai jotka ovat jääneet työttömiksi. (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2014; Työpajatieto 2014; Komonen 2007.) Opetusministeriö (2006) kuvaa nuorten työpajatoiminnan kehittyneen huomattavasti kymmenen vuoden aikana, jolloin toiminta oli kokenut paljon muutoksia mukautuessaan eri toimintaympäristöjen vaatimuksiin. Tänä päivänä työpajatoiminta ulottuu kuitenkin myös aikuisiin. Muutoksen juuret ovat 1990-luvun laman myötä kasvaneessa työttömyydessä, jolloin nuorisotyöttömyyden lisäksi työmarkkinoiden ulkopuolelle uhkasivat jäädä myös kasvava pitkäaikaistyöttömien joukko. Aluksi puhuttiinkin vain nuorten työpajoista, mutta muutoksen myötä toimintaa alettiin kutsua myös pelkästään työpajatoiminnaksi. Samalla vuosikymmenellä toiminta alkoi vakiintua Suomessa, kun työpajoja perustettiin lähes jokaiseen kuntaan. (Työpajatieto 2014; Komonen 2007; Pekkala 2004.)

1990-luvulla pajat muodostuivat erityisesti työttömien nuorten koulutus ja työllistämispalveluiden tarjoajiksi ja työkokemuksen kartuttamisen paikoiksi. Tämä koski etenkin nuoria, jotka olivat pudonneet opiskelu- ja työuriltansa. Samalla vuosikymmenellä alettiin kehittää erityisesti esimerkiksi

oppisopimuskoulutusta, työpajakouluja, ammatillisten oppilaitosten työpajoja ja yrittäjyyttä. (Komonen 2007.) 1990-luvun tutkimuksissa on havaittavissa edistymisen lisäksi myös kritiikkiä työpajatoimintaa kohtaan. Nuoret ovat toivoneet lisää tukea ammatinvalinnan ohjaukseen ja työllistymiseen pajajakson päätyttyä (esim. Laakso 1999). Laakson (1999) ja Nyyssölän (1999a) tutkimuksissa on kuvastuvat nuorten tyytymättömyys työllistymisessä työpajajakson jälkeen.

Nuorisotyöttömyyden taittuessa laskuun 1990-luvun lopussa esiin alkoi nousta yhä haastavampi asiakasryhmä, joilla oli työkokemuksen vähäisyyden lisäksi erilaisia sosiaalisia ongelmia. Toiminta alkoi kehittyä myös elämänhallinnan tukemiseen työpajalla tehtävän työkokemuksen kartuttamisen ohella. Nuorisotyöttömyyden lasku ei siis uhannut työpajatoiminnan olemassaoloa vaan muutti sen tehtävää työelämäkokemuksista ja ohjaamisesta kohti sosiaalipalveluja. Sosiaalitoimi tuli yhä voimakkaammin työpajatoimintaan mukaan koulutuksellisten ja tuotannollisten menetelmien sekä palveluohjauksen rinnalle kohtaamaan asiakkaat yhä kokonaisvaltaisemmin (Työpajatieto 2014; Komonen 2007.) Kuitenkin joissain tapauksissa työpajatoiminnan piirissä saatujen elämänhallintataitojen on voitu kokea kehittyneen merkitsevästi, mutta varsinaisesti koulutus- tai työuralla eteneminen on jäänyt toteutumatta. Tämän tutkimuksen näkökulmasta tämä näkemys voi olla merkittävä, jos nuoret palaavat uudestaan työpajalla heidän tilanteidensa jäädessä etenemättä, vaikka itseluottamus ja elämänhallinta olisivatkin kasvaneet.

Työpajojen keskeisimpänä tarkoituksena on kuitenkin edelleen auttaa ihmisiä asiakaskohtaisesti kiinnittymään koulutukseen ja työelämään - yhteiskuntaan yleensäkin. Tämä tapahtuu ohjatun ja tuetun työnteon keinoin, jolloin pajassa valmentautuva tekee työtä yhteisöllisessä ilmapiirissä. Työtoiminta nähdään yhä tärkeänä toiminnan muotona sosiaalipalveluiden painotuksesta huolimatta. Tässä tutkielmassa pyritäänkin ottamaan huomioon, miten nuoret kuvaavat työpajatoiminnan eri puolia. Edelleen suuri ryhmä koostuu koulupudokkaista, koulutuksen kesken jättävistä tai sitä harkitsevista

henkilöistä, joiden tilannetta yritetään parantaa yksilöohjauksen ja työtoiminnan avulla. Työpajatieto (2014) korostaa koulutuksen ja työn saannin vaikeuksien aiheuttavan syrjäytymisuhkaa yhteiskunnasta. Söderlundin tutkimuksessa (1995) nuoret kritisoivat erityisesti työpajatoiminnan lyhyttä kestoja. Pohtimisen arvoista onkin, vaikuttaako liian lyhyeksi jäänyt työpajajakso nuorten tarpeeseen tulla uudestaan työpajatoiminnan piiriin ja väheneekö syrjäytymisriski, jos nuori ei ole vielä ehtinyt löytää tulevaisuuden suuntaansa lyhyen pajajakson aikana. Samansuuntaisia näkemyksiä Söderlundin tutkimuksen nuorten kanssa esittävät Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen (2013) työpajanuoret, jotka keskustelivat työpajatoiminnan kehittämisestä moniammatillisen asiantuntijaryhmän kanssa Porvoossa. Työpajatoimintaa kehittävässä keskusteluryhmässä esiin nostettiin juuri työpajatoiminnan lyhyt kesto, jolloin tulevaisuuden kuva ei ole vielä ehtinyt rakentumaan oman työpajajakson päättyessä.

3.1 Työpajatoiminnan yleiset perusteet toiminnan linjaajana

2000-luvulle tultaessa termiä nuorten työpajoista käytetään edelleen alle 29-vuotiaille järjestetyn toiminnan yhteydessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö kuvaa työpajojen tarjoavan nuorille sopivan ympäristön aikuistua ja kehittää elämäntaitojaan yhteisöllisessä ympäristössä heidän toteuttaessaan työharjoittelua. Opetusministeriö (2006) kuvaa nuorten työpajatoiminnan yleisissä perusteissa ja suosituksissa toiminnan tavoitteita ja tehtäviä. Asiakirja toteutettiin koskemaan kaikkia nuorten työpajoja, koska toiminta nähtiin vielä 2000-luvulle tultaessa valtakunnallisesti pirstaleisena ja hajaantuneena ilman yleisiä linjauksia. Perusteissa määritellään, että työpajajakso on ennen kaikkea siirtymävaihe koulutukseen tai työelämään, riippuen nuoren tilanteesta. Tavoitteena on kehittää nuorten valmiuksia päästä koulutukseen, valita sopiva

ala tai auttaa jo aloitetun koulutuksen loppuun saattamisessa. Työpajat auttavat myös työpaikan saamisessa. (Opetusministeriö 2006.) Pohjantammi (2009) kuitenkin korostaa valtakunnallisten tavoitteiden vakiintuneen vain osittain työpajatoiminnan piiriin. Hän myös kritisoi sijoittumisindikaattorien korostamista työpajatoiminnan tavoitteissa, koska toiminta ei välttämättä heti johda työmarkkinoille tai koulutukseen. Kuvaan kuitenkin seuraavaksi tarkemmin työpajojen toimintaa yleisesti perusteiden ja suositusten pohjalta.

Työpajatoiminnan yleisissä perusteissa ja suosituksissa (Opetusministeriö 2006) korostetaan myös, että työpajat tarjoavat yhä useammin väylän toteuttaa informaalimpaa tapaa toteuttaa koulutusta, jolloin se ei keskity niin voimakkaasti teoriapainotteiseen koulutukseen. Koulutuksen teoreettisuus onkin yksi suurimmista syistä, miksi opiskelijat eivät kiinnity valittuun koulutusalaansa. Koulutusta ei koeta mielekkäänä tai sitä pidetään liian vaativana. Myöhemmin kuvataan tarkemmin työpajojen kirjoa, jossa esitellään tarkemmin työpajatoiminnan tukevan ja vastapainottavan koulutusjärjestelmän keinoja eri toimintamuotojensa avulla.

Työelämävalmiuksien ja informaalin työskentelyn lisäksi työpajatoiminnan tehtäviin kuuluu pyrkimys kehittää elämönhallintataitoja, jolloin toiminta vastaa koko ajan kasvavassa määrin yksilövalmennuksen avulla arjenhallinnan kehittämistä, mielenterveyden ylläpitämistä ja päihdetyöstä (Opetusministeriö 2006). Syrjäytymisen ehkäisy on toiminnan keskeisimpiä tavoitteita, ja kuvatuista tehtävistä on huomattavissa toiminnan toteuttavan varhaista puuttumista tai ainakin pyrkivän siihen. Varhainen puuttuminen voi tosin jäädä toteutumatta, jos moni nuori on jo jäänyt koulutuksen ja yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle. 2000-luvulle tultaessa uusia kasvavia asiakasryhmiä työpajatoiminnassa ovat maahanmuuttajat ja mielenterveyskuntoutujat sekä päihdeongelmaiset henkilöt (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2014; Työpajatieto 2014), jotka kokevat yhä merkitsevämmissä määrin syrjäytymisuhkaa yhteiskunnasta.

Komonen (2007) toisaalta korostaa työpajatoiminnan tehtävää piiloisten toiminnan muotojen kautta, jolloin hän pyrkii näkemään

työvoimapolitiittiset suunnitelmat myös kriittisessä valossa niiden hyvää tarkoittavan tehtävän lisäksi. Hän puhuu työpajan toiminnan muotojen piiloisesta tuen ja kontrollin vaihtelemisesta. Toiminnan kontrollitehtävällä tarkoitetaan yhteiskuntaa hyödyttävää käyttäytymistä tukevaa toiminnan ohjailua. Nuoria ohjataankin hakeutumaan kohti koulutusta ja työmarkkinoita, joka tukee yhteiskunnallisesti hyväksytyin elämäntavan tukemista eikä ajatella vain puhtaasti yksilön hyvinvointia. (Komonen 2007; Juhila 2006; Paju ja Vehviläinen 2001; ks. myös Perttula 2015.) Toisaalta tiedetään, ettei kyse ole vain yhteiskuntaa hyödyttävästä kontrolloinnista, koska yksi merkitsevin syrjäytymisen ehkäisijä on koulutuksen ja työn hankkiminen. Työpajatoiminnan voisi nähdäkin haluavan maksimoida nuorille mahdollisimman vankka suunta tulevaisuudelle, jotta nuoret eivät joutuisi syrjäytymistä edistäville ja kasaantuville elämänpoluille. Ainakin Gretschel ja Junttila-Vitikka (2014) ovat pohtineet nuorten haaveiden tukemista, vaikka haaveiden saavuttamiseen saattaa liittyä enemmän riskejä kuin jonkin muun tulevaisuuden suunnitelmaan kannustamisessa ja tukemisessa. Gretschel ja Junttila-Vitikka (2014) eivät kuitenkaan anna valmiita vastauksia nuoria ohjaaville henkilöille, kuinka olisi parasta toimia. Huomioitavaa kuitenkin on, että itselle mieleisimmän koulutus- ja työväylään suuntautuminen ehkäisevät koulutuksen ja työn kesken jättämistä. Tämä säästää yhteiskunnalliselta näkökannalta resursseja, kun henkilö kiinnittyy nopeammin työmarkkinoille ja samalla ylläpitää hyvinvointiaan, kun hän työskentelee itselleen mielekkään tekemisen parissa. (ks. Gretschel & Junttila-Vitikka 2014.)

Työpajatoiminnan yleisissä perusteissa ja suosituksissa (Opetusministeriö 2006) kuvataan vielä nuoren toimijuutta ja aktiivista roolia työpajajaksonsa rakentajana. Työpajatoiminta rakennetaan pajalaisen omien edellytysten ja tavoitteiden mukaiseksi toiminnaksi sovitun määräajan puitteissa. Jokaiselle pajalaiselle rakennetaan yksilöllinen pajajakso, joka kirjataan jokaisen nuoren henkilökohtaiseen pajasuunnitelmaan. Yhteistyössä henkilökunnan kanssa nuori osallistuu pajasuunnitelmansa laatimiseen asettamalla toiminnan tavoitteita ja arvioimalla niiden toteutumista. Olennaista

on auttaa nuorta hahmottamaan ja tekemään realistinen suunnitelma tulevaisuudestaan. (Opetusministeriö 2006.) Perusteissa ja suosituksissa kuvataan vielä moniammatillista yhteistyötä ja sen tarkoitusta toiminnassa. Yhteistyötahoja kuvataan tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

3.2 Työpajat osana palvelujärjestelmää

Työpajatoiminta määritellään sijoittuvan julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palvelujen ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon (Opetusministeriö 2006; Aluehallintovirasto 2013). Opetusministeriö (2006) määrittelee työpajatoiminnan moniammatilliseksi työksi, jossa työpaja on osa paikallista moniammatillista verkostoa. Moniammatillista yhteistyötä varten laadittiin lakiuudistus, kun tarvittavien palveluiden parempaa saavuttamista varten Nuorisolakia (72/2006) uudistettiin vuonna 2011. Laissa määritellään monialaisen yhteistyön vahvistamisesta ja nuorten ohjaus- ja palveluverkoston rakentamisesta. Työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö kuuluvat tähän verkostoon, jos sellaista on kunnassa tarjolla, mutta siihen tulee kuulua erityisesti seuraavat edustajat: opetus-, sosiaali- ja terveys- sekä nuorisotoimi. Lisäksi siihen tulee kuulua työ- ja poliisihallinto. (Säkjärvi 2012, 2.) Varhainen tuki korostuu lakimuutoksessa, jota Aluehallintoviraston (2013) mukaan annetaan yksilöllisesti ja yhteisöllisesti. Työpajatieto (2014) määrittelee yhden työpajajakson pituudeksi noin 3–6 kuukautta. Kuntouttavat työpajajaksot voivat kuitenkin olla pidempiä. Työpaja tarjoaa erityisesti tuettua ja ohjattua työntekoa, räätälöityä koulutuspolkua ja sen loppuun saattamisen tukemista sekä auttamista työllistymisessä (Aluehallintovirasto 2013).

Moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluu myös nuoren kanssa työpajalla päivittäin työskentelevät ammattilaiset. Nuori työskentelee työpajalla valmentavan henkilökunnan ohjauksessa, johon kuuluu työvalmentajia ja

yksilövalmentajia. Valmentajien antama ohjaus ja valmennus riippuvat nuoren tilanteesta. Yksilövalmentajan tehtävään kuuluu elämänhallintaan vahvistavan tuen antaminen, jolloin ohjaus voi koostua arjenhallinnan vahvistamisesta aina päivärytmin rakentamiseen ja päivittäisten askareiden hallitsemisen sekä ohjata päihteiden kohtuullisempaan käyttöön. Työpajatoiminta voi toteutua lähes yksistään yksilövalmennuksen ympärille työtoiminnan ollessa väljempää. Työvalmentajan tehtävä on puolestaan juuri työtoimintaan valmentaminen sekä työ- ja koulutusmahdollisuuksien suunnitelmien kartoittaminen valmennettavan nuoren kanssa. Työpajatoiminnan yhteistyötoimijoihin kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jos nuori tarvitsee esimerkiksi terapiapalveluita. Työpajalta voidaan ohjata näihin palveluihin tarpeen vaatiessa. Toiminta on myös yhä tiiviimmin yhteistyössä koulutusjärjestelmän kanssa. (Opetusministeriö 2006.)

Etsivä nuorisotyö kuuluu myös työpajatoiminnan yhteyteen muun toimintansa ohella (Kuure 2010) ja se kohdistuu alle 29-vuotiaisiin nuoriin (Häggman 2011). Häggman (2011) kuvaa etsivän nuorisotyön tehtäväksi auttaa nuoria, jotka tarvitsevat tukea tarvitsemansa tuen muodon löytämisessä. Toiminnan muotona etsivä nuorisotyö käynnistyi kokeiluluontoisesti vuonna 2008, ja vuonna 2011 etsivä nuorisotyö kirjattiin lakiin uudistuneessa nuorisolaissa (Häggman 2011). Erityisnuorisotyöntekijät toimivat pareittain etsien nuoria, jotka ovat jääneet yhteiskunnan ulkopuolelle. Viranomaisilla on oikeus ilmoittaa etsivän nuorisotyön työntekijöille nuorista, jotka mahdollisesti tarvitsevat tämänkaltaista palvelua. Näihin viranomaisiin lukeutuu esimerkiksi sosiaalitoimi ja oppilaitokset. Toiminta perustuu kuitenkin aina vapaaehtoiseen kanssakäymiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö (minedu.fi) kuvaa etsivän nuorisotyön antavan nuorille mahdollisuuden turvalliseen aikuiskontaktiin, joka johdattaa nuoret tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Jotkut nuoret ovat voineet jättäytyä kokonaan koulutuksen, työelämän ja muun yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelle, jolloin etsivä nuorisotyö pyrkii saavuttamaan nämä henkilöt takaisin toiminnalliseen tekemiseen, kuten esimerkiksi työpajoille ja sitä kautta ohjata heitä taas eteenpäin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö;

Nuorisotakuu.fi.) Etsivä nuorisotyö oli yhteydessä lähes 11 000 nuoreen vuonna 2010 (Häggman 2011) ja yli 20 000 nuoreen vuonna 2012 (Nuorisotakuu.fi). Yhteyden ottamisella viitataan siihen, että nuori on ollut jollain tavalla yhteydessä etsivään nuorisotyöntekijään tai työpariin tai yhteys on voitu rakentaa myös päinvastoin. Tavoitettu nuori taas tarkoittaa nuorta, jonka kanssa on käyty keskusteluja tarkemmin ja tuen tarvetta on päästy selvittämään. Vuonna 2010 aikana tavoitettiin 5 725 nuorta (Häggman 2011).

Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön lisäksi on olemassa vielä Nuotta-valmennus, joka toimii yhteistyössä edellä mainittujen kanssa. Sillä tarkoitetaan lyhytaikaisempaa toimintaa, joka toimii työpajatoiminnan lisänä tukemaan nuoria yksilö- ja ryhmätuen keinoin. Toiminta on tarkoitettu erityisesti nuorille, jotka eivät ole koulutuksessa tai meinaavat keskeyttää koulutuksensa eri syistä. Usein toimintaan osallistuvat ovat työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön asiakkaita. (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry 2015; Suomen nuorisokeskusyhdistys ry 2011.)

Työpajoilla tehtävä toiminta rakentuu käytännön toiminnan ympärille, keskittyä se sitten kuvataiteisiin, käsitöiden tekemiseen tai vaikkapa huonekalujen työstämiseen. Teoriapohjainen työskentely on vähäisempää ja toiminnassa korostuu käytäntö, toistaminen ja tekemällä oppiminen yleensäkin. Työpaja toimii ikään kuin vastapainona teoriapainotteiselle ja abstraktille oppimiselle, mitä taas suomalaisessa koulutusjärjestelmässä toteutetaan yhä enemmän. (ks. esim. Komonen 2007; Valtakunnallinen työpajayhdistys 2014.) Komonen (2007, 5) vertaa suomalaista työpajoja brittiläiseen Youth Training Scheme -harjoitteluohjelmaan. Se toteuttaa toimintaansa koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten parissa. Tarkoituksena on antaa nuorille työkokemusta perustuen juuri epävirallisiin ja käytännön kanssa läheisempiin toiminnan muotoihin, ja lopulta ohjata nuoret koulutus- ja työmarkkinoille. (ks. myös Paakkunainen 1998.) Komonen (2007) kuvaa myös tanskalaista vastinetta Suomen työpajatoiminnalle, jota kutsutaan tuotantokouluksi. Tanskan tuotantokouluissa toteutetaan koulumaisempaa toimintaa, johon on säädetty

omat opetussuunnitelmat (Komonen 2007). Suomalaisessa nuorten työpajatoiminnassa ei ole säädetty omia opetussuunnitelmia.

Suomen sisälläkin työpajatoiminnan piirissä on mittava kirjo erilaista toimintaa. Kuten mainittua, työpajatoiminta voi rakentua erityisesti jonkin tietyn alan ympärille. On olemassa esimerkiksi perinteiseen kädentaitoihin painottuvia metalli- ja puupajoja sekä taide- ja kädentaitopajoja. Esimerkiksi TehoAPAJA-hankkeen (2013) pajat ovat työttömille aikuisille rakennettuja työpajatoiminnan tyyllisiä toiminnan muotoja, joissa toteutetaan 3,5 kuukauden mittaista ammatillista valmennusta varasto-, talonrakennus-, auto- ja pienkonekorjausaloilla. Muita esimerkkejä ovat keittiöpajat, bändipajat ja nykyisen teknologian kehityksen mukana kulkevat audio- ja videopajat. (ks. esim. omnia.fi; ouka.fi; vantaa.fi; po1nt.fi.)

Työpajatoiminnan voi kytkeä myös kokonaan ammatillisen koulutuksen yhteyteen, jolloin työpajatoiminta tasapainottaa käytännön toiminnan avulla abstraktia teoriaopiskelua. Tällaista pajamuotoa kutsutaan pajakouluksi tai työpajakouluiksi. Pajakouluja muodostui auttamaan niitä nuoria, jotka ovat aikeissa jättäytyä koulutuksestaan tai joilla on oppimisvaikeuksia, motivaatio-ongelmia tai muuta tuen tarvetta. Pajakoulu toimii käytännöllisempänä ja toiminnallisempänä vastapainona muulle koulutukselle. Samalla se vastaa nuorista, joilla on motivaation ja oppimisvaikeuksien sijaan tai lisäksi psykososiaalisia ongelmia. (Komonen 2007.) Rähä (2012), joka esittelee raportissaan toteutettuja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamia työpajaprojekteja, kuvaa erilaisten työpajaprojektien lisäksi VÄYLÄ-työpajakouluprojektia. Hän painottaa, että sen tarkoituksena on juuri koulutuksen suorittamisen tukeminen niin, etteivät opinnot keskeytyisi. Ammatillisilla oppilaitoksilla ei ole ollut tarpeeksi voimavaroja antaa tukea opiskelijoilleen, joista yhä useampi tarvitsee erityistä tukea. Pajanuoret kutsuvat työpajojen toimintaa usein hengähdyspaikkana, jolloin toiminnan muodot eivät ole liian tiukkoja ja vaativia vaan he saavat työskennellä pajalla oman jaksamisen mukaan. (Komonen 2007; OPM 37:2004.) Pajakoulutoiminta voi

myös ulottua peruskoulutukseen, jolloin pajalla voi suorittaa peruskoulutuksen kokonaisuudessaan, jos se on jäänyt kesken.

Järvelä, Joutsu, Koskela ja Natri (2008) mainitsevat startti-pajojen alkamisesta työpajamuotona vuonna 2005. Se käynnistyi Silta-Valmennusyhdistyksessä Ray:n rahoituksella. Starttipajat ovat erityisesti tarkoitettu nuorille, jotka eivät pysty osallistumaan työtoimintaan vaan hyötyvät enemmän kuntouttavasta toiminnasta. Järvelä ym. (2008) lisäävät näiden nuorten olevan yleensä väliinpuotoajanuoria, joille ole ollut tarjolla soveltuvia palveluita. Heillä on useita syrjäytymisen riskitekijöitä. Starttipajojen toiminnassa painottuvat juuri arjenhallintataitojen vahvistaminen yksilöohjauksen kautta, mutta toimintaa voi myös sisältyä vaihtelevasti pajatyötoimintaa. Esimerkiksi Silta-Valmennusyhdistys loi Ilmaisustartti-pajan, jossa valmennusta toteutettiin taiteen keinoin (Järvelä ym. 2008).

3.3 Työpajojen toiminnan tavoitteiden saavuttaminen

Opetusministeriö (2006) seuraa työpajojen toiminnan vaikuttavuutta havainnoimalla nuorten sijoittumista esimerkiksi koulutukseen tai työelämään pajajakson aikana, puolivuotta ja vuosi jakson jälkeen. Ainakin Puuronen (2014), Pohjantammi (2009) Komonen (2007, 39), Karjalainen (1999) ja Virtanen (1998) kritisoivat määrällisen vaikuttavuuden arviointia niiden epäedustavuuden takia ja vaativat laadullisten menetelmien käyttöä. Epäedustavuus voi johtua esimerkiksi siitä, ettei voida tietää, johtuuko vaikuttavuus todella työpajasta itsestään vai parantuneesta työllisyystilanteesta. Vaikuttavuudessa tulisi ottaa huomioon myös nuori kokonaisvaltaisesti, jolloin pelkkä sijoittumisen seuraaminen ei riitä vaan huomion arvioista ovat myös nuoren kasvanut itseluottamus ja elämänlaatu. (Puuronen 2014; Pohjantammi 2009.)

Opinnäytetöissä on arvioitu työpajatoiminnan vaikuttavuutta laadullisesti nuorten itsensä näkökulmasta tai työpajahenkilöstön näkökulmasta. On myös tutkimuksia ja hankkeita, joissa tutkimusta on tehty kvalitatiivisin menetelmin. Esimerkiksi jo mainittu Anne-Mari Souto (2013) on haastatellut nuoria Nuorten tuki -hankkeen (2012) yhteydessä, ja hankkeessa on pyritty parantamaan työpajan ja muiden instituutioiden yhteistyötä sekä nuoren etenemistä koulutusurallaan. Myös Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeessa (2013) on tutkittu työpajanuorten kokemuksia. Elisa Lipponen (2015) on koonnut Etsivien ja työpaja-valmentajien kokemuksia Nuotta-valmennuksesta, joissa henkilöstä kuvaa omien kokemustensa ja nuorten kokemusten pohjalta toimintaa ja sen onnistumista. Nuorten kokemuksia Nuotta-valmennuksesta on kerännyt Henni Myllymäki (2012). Koskinen ja Mäkeläinen (2013) ovat koonneet TehoAPAJA-hankkeen yhteydessä tutkimusaineistoa määrällisten menetelmien lisäksi laadullisesti työpajatoiminnan tapaiseen toimintaan osallistuneilta. Lisäksi on tehty muita tutkimuksia, joissa on kartoitettu työpajanuorten tai koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tilannetta joko määrällisesti tai laadullisesti (esim. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014; Dillabough, McLeod ja Oliver 2014; Myrskylä 2011; Wearing 2011; Pohjantammi 2009; Kieselbach 2003; Laakso 1999; Nyssölä 1999a; Söderlund 1995). Myös tässä tutkimuksessa pyritään lisäämään ymmärrystä juuri työpajanuorten itsensä näkökulmasta ja omien kokemusten kautta. Laadun arvioinnin lisäksi tarkoituksena on kuvata, miksi jotkut nuoret käyvät työpajajaksolla toistamiseen. Pyrkimyksenä on ottaa huomioon sekä sijoittumisen näkökulma että nuori kokonaisvaltaisesti.

Pohjantammi (2009) on tutkinut pajatoiminnan vaikutusten eli pajanuorissa tapahtuvien muutosten ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden yhteyksiä arviointien käytänteissä. Hän on koonnut nuorten seurantatietoja. Sijoittuminen koulutukseen tai työelämään nähdään etenkin positiivisena sijoittumisena ja työttömyys negatiivisena sijoittumisena (ks. myös Myrskylä 2011). Toisaalta arvioinnit eivät Pohjantammen (2009) mielestä ota tarpeeksi huomioon nuoren lähtötilannetta ja jo mainittua taloudellista tilannetta.

Lähtötilanne huomioon ottaen nuoren sijoittumisen voisi nähdä positiiviseksi, vaikka hän ei pääsisi koulutukseen tai työelämään. Positiivisia ratkaisuja voivatkin olla kuntoutusjaksot ja työttömyys, jos nuoren tilanne on sellainen, ettei koulutus tai työelämä ole hänen sen hetkisellemme tilanteelle paras mahdollinen vaihtoehto. (Pohjantammi 2009.) Tässä tutkielmassa ollaankin kiinnostuneita siitä, millä tavalla nuoret kuvaavat kokemuksiaan työpajatoiminnasta, jossa he ovat ja ovat olleet aiemmin mukana muiden elämänvaiheidensa ohessa. Tutkielman kannalta on kiinnostavaa, millaisen kokemusmaailman kautta he kuvaavat työpajajaksoja ja niiden ympärillä olevia elämänvaihteita. Nuoret voivat kuvata todellisuuttaan mahdollisesti hieman eri tavalla kuin arvioinnit ovat aiemmin kuvanneet.

Tässä yhteydessä on syytä tarkastella myös nuorisotakuuta, joka päivitettiin vuoden 2013 alusta auttamaan nuorten koulutus- ja työllisyystilannetta vielä tehokkaammin kuin ennen. Nuorisotakuun pyrkimyksenä on taata jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja jokaiselle alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle opiskelu- harjoittelu-, kuntoutus-, työpaja- tai työpaikka kolmen kuukauden kuluessa kun nuori on jäänyt työttömäksi. Sen taustat ovat pohjoismaalaisissa sosiaalisen takuun vastineissa, joista Kieselbach (2003) erittelee ruotsalaista sadan päivän mallia. Hän käsittelee artikkelissaan syrjäytymistä Euroopan näkökulmasta, ja kuvaa Euroopan Unionin komission suunnitelmia tukea nuoria paremmin osaksi yhteiskuntaa ja vähentää työttömyyttä. Lopputuloksena hän esittää takuun juurruttamista muuallekin Eurooppaan (Kieselbach 2003, 75).

Työpajatoiminta toimii yhtenä Nuorisotakuun osa-alueena. Nuorisotakuuta on kuvattu hallituksen kärkihankkeeksi, mutta ensimmäisen vuoden aikana työttömyysjaksot ovat kuitenkin lisääntyneet edelliseen vuoteen verrattuna kuten myös työttömien nuorten määräkin. Tämä selviää Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksestä (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014), ja tarkastusvirasto katsoo takuun tavoitteiden epäonnistuneen. Vuoden 2014 tammikuussa työttöminä oli 21,2 prosenttia alle 24-vuotiasta (Repo 2014). Epäonnistumisen syiksi esitetään yleisesti heikkoa

taloudellista tilannetta, TE-palveluiden uudistumista ja eri viranomaisten toimivan yhteistyön puutetta (Valtion tarkastusvirasto 2014, 88). Valtion tarkastusvirasto (2014, 88) epäilee pitkittyneen työttömyyden johtuvan paitsi työpaikkojen riittämättömyydestä myös TE-palveluiden työntekijöiden vähentämisestä, jolloin palveluiden saaminen on hidastunut. Samalla se nostaa esiin viranomaisten yhteistyön puutteen, jolloin nuorten ohjaus- ja palveluverkosto ei toimi toivotulla tavalla (Valtion talouden tarkastusvirasto 2014). Hyvönen ja Valtonen (2014) ottavat myös kantaa nuorisotakuun ongelmiin, ja korostavat nuorisotakuun toteutumisen mahdottomuutta, kun toisen asteen aloituspaikkoja ja rahoitusta on vain vähennetty. Koulutuspaikkojen riittäminen kaikille ehkäisisi syrjäytymistä, jos työtä ei ole tarjolla. Samalla kuitenkin ikäluokkien pienentyessä 5 000 nuorta jää vuosittain koulutuksen ulkopuolelle. (Hyvönen & Valtonen, 2014.) Pohtimisen arvoista onkin, millä tavalla työpajatoiminta voi edistää nuorien koulutukseen ja työhön ohjautumista, jos itseluottamusta itsellensä rakentanut nuori lähtee työpajalta kohti sellaista tulevaisuutta, jota nykyinen tilanne yhteiskunnassa ei voi tarjota. Lisäksi voi miettiä, voiko nuori päätyä yhä uudestaan työpajalle työpajatoiminnasta riippumattomien ongelmien takia, kuten juuri taloudellisen tilanteen takia. Herää kysymys, millaista suhtautumista ja kokemusmaailmaa nuori rakentaa työpajatoiminnasta tällaisessa tilanteessa, ja mitä miten hän suhtautuu sen vaikuttavuuteen.

Työpajatoiminnan kannalta tilanne on hankala. Hytönen ja Valtonen (2014) kuvaavat etsivän nuorisotyön olevan kunnissa huonosti resursoitua, jolloin moni nuori on ehtinyt jo tippua yhteiskunnan ulkopuolelle ennen kuin heidät on saatu tavoitettua. Kun nuori on ehtinyt pudota yhteiskunnan ulkopuolelle, kuntoutuminen voi olla hidasta. (Puuronen 2014.) Työpajan paikkaa onkin pohdittava tästä näkökulmasta, johon tässä tutkielmassa pureudutaan. Pohtimisen arvoista on, millaisessa asemassa työpajat ovat, jos yhteiskunnan ulkopuolella pidemmän aikaa ollut nuori tulee tämän kaltaisen palvelun piiriin, ja millä tavalla juuri työpajat voivat vastata nuorten tilanteeseen. Komonen (2007, 3) huomioikin näkökulman, jossa

työpajatoimintaa ei nähdäkään vapaaehtoisuuden kautta vaan viimeisimpinä vaihtoehtoina, kun ei ole enää muita vaihtoehtoja. Tämän voisi nähdä johtuvan esimerkiksi työpajojen sijoittumisesta koulutuksen, työelämän ja sosiaalisten palveluiden välimaastoon, jolloin sen tehtävä ja tarkoitus nähdään selkiintymättömänä. (ks. Komonen 2007, 3). Selkiytymätön identiteetti voi syytä työpajoille toiminnan muotoja, mitkä lopulta kuuluisivat mieluummin jonkin toisen palvelun piiriin. Mielenkiintoista olisikin tietää, millä tavalla nuoret kuvaavat työpajatoimintaa ennen sen piiriin tulemistä, ja toisaalta sen piiriin uudestaan tullessa.

Ainakin Porvoon Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeeseen (2013) osallistuneet nuoret kuvaavat työpajatoimintaa selkiytymättömänä. He korostavat Työ- ja elinkeinotoimiston tapaamisissa työpajatoiminnan jäävän kokonaan vaihtoehtojen ulkopuolelle, kun nuorille ehdotetaan vaihtoehtoisia sijoittumispaikkoja, jos koulutukseen ja työelämään pääsy on estynyt tai omaa suunta elämälle ei ole vielä hahmottunut. Nuoret myös mainitsevat, että työpajoja saatetaan myös ehdottaa viimeisenä vaihtoehtona, jos muuta ei ole. Nuoret korostavatkin työpajojen jäävän tuntemattomaksi toiminnan muodoksi palvelujärjestelmässä. Keskusteluissa viranomaiset puolustavat työpajoille ohjaamattomuuden johtuvan muun muassa siitä, että työpajat ovat jo täysiä. (Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishanke 2013.) Yle on puolestaan uutisoinut Nastolassa vallitsevaa työpajojen tilannetta vuonna 2013. Uutisessa korostetaan, että kierrätys- ja puutyöpajat ovat kokonaan jääneet vaille nuoria ja muita työttömiä ihmisiä, koska Työ- ja elinkeinotoimisto ei ole enää ohjannut nuoria tällaiseen työpajatoimintaan. (Perkkiö 2013.)

4 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla on työpajatoiminnasta, jonka piirissä he ovat toimineet useamman jakson. Nuoret, joilla on kokemuksia erilaisista tuen tai suunnitelmien vaihteluista instituutioiden sisällä tai välillä voisivat tuoda uudenlaista näkökulmaa työpajojen toiminnasta. Tässä tutkielmassa on tavoitteena ottaa huomioon nuoren koko elämäntilanne, mikä vaikuttaa nuoren kanssa tehtyihin toimenpiteisiin ja useampiin työpajajaksoihin. Koko elämäntilanteen huomiointi ja laajasti koko prosessin tarkastelu työpajatoiminnan yhteydessä on jäänyt aiemmissa tutkimuksissa vähemmälle huomiolle.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaiset:

- Millä tavoin työpajanuoret, jotka ovat olleet työpajatoiminnan piirissä useamman jakson, kuvaavat kokemuksiaan työpajatoiminnasta?
  - Millaisena nuoret kokevat elämäntilanteensa työpajajaksojen ja muiden mahdollisten toimenpiteiden edetessä?
  - Millä tavalla nuoren tilanne on edennyt eri toimenpiteiden kautta, kun huomioidaan hänen elämäntilanteensa kokonaisvaltaisesti?

5 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

5.1 Tutkimusote

Tässä tutkielmassa käytetään fenomenografista lähestymistapaa, jossa ollaan kiinnostuneita ihmisten käsityksistä ja kokemuksista tutkittavaa ilmiötä kohtaan (esim. Niikko 2003). Käsillä olevassa tutkielmassa ollaan kiinnostuneita työpajanuorten kokemuksista työpajatoiminnasta, kun he ovat viettäneet aikaa toiminnan parissa useamman jakson. Fenomenografia sijoittuu pääsääntöisesti laadullisen tutkimuksen piiriin eikä sillä pyritä lukuihin vaan erojen ja yhtäläisyyksien hahmottamiseen ihmisten ja eri ryhmien ilmaisuista. Fenomenografisessa suuntauksessa halutaan selvittää ja jäsentää ihmisten erilaisia ajattelutapoja eri ilmiöistä, ja tutkimuksen teossa pääosassa on arkiajattelu luonnollisissa tilanteissa. Termiä fenomenografia alettiin käyttää 1980-luvun alussa, ja fenomenografinen tutkimussuuntaus on lähtöisin Ruotsista. Ference Marton on luonut sille tutkimusryhmänsä kanssa teoreettiset lähtökohdat 1970-luvulla Göteborgin yliopistossa, jolloin he alkoivat tutkia opiskelijoiden käsityksiä oppimisesta. Menetelmän käyttö on keskittynyt erityisesti ainedidaktiikkaan; opiskelijoiden opetettavan sisällön käsityksiin. (Valkonen 2006, 20; Nummenmaa & Nummenmaa 2002, 68; Niikko 2003.) Itse fenomenografia sanana muodostuu kreikankielen sanoista *fainomen* (ilmiö) ja *graphein* (kuvata, merkitä) (Niikko 2003).

Fenomenografiassa käsitykset nähdään yksilön ja ympäröivän maailman välisenä suhteena (Valkonen 2006). Käsityksille on ominaista, että ne kuvastavat ympäröivän maailman osia ja puolia. Käsitys kuvastaa yksilön suhdetta tiettyyn osaan maailmasta, kun hän luo merkityksiä ympäröiville ilmiöille. Merkitysten luomiseen liittyy ilmiön rajaamista, erottelua ja valintaa. Ne ovat yksilön oman tulkinnan pohjalta syntyneitä merkitysrakennelmia, joilla

on yhteinen ulkoinen olemus. (Nummenmaa & Nummenmaa 2002; Häkkinen 1996.) Käsitteet muodostuvat myös entisten kokemusten pohjalta (Häkkinen 1996). Yksilöllisen tulkinnan ja kokemusten takia on mahdotonta saavuttaa kaikille yhteistä kuvausta todellisuudesta tai kuvata todellisuutta sellaisenaan (Häkkinen 1996) eikä fenomenografia siihen pyrikään. Ilmiö rajautuu, koska yksilö käsittelee sitä aina omasta kontekstistaan käsin (Häkkinen 1996). Tutkijan näkökulmasta ilmiötä voi tutkia kartoittamalla sitä monien eri yhteyksien ja näkökulmien kautta, jolloin niistä voi muodostaa kokonaiskuvan (Valkonen 2006). Fenomenografia pyrkii silti yleistysten ja toistuvien painotusten lisäksi kuvaamaan mahdollisimman erilaisia tapoja käsittää sama ilmiö (esim. Niikko 2003).

Tutkittavien erilaisten ilmaisujen perusteella muodostetaan käsityskategorioita, joiden pohjalta etsitään ymmärrystä tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tarkoituksenani ei ole saavuttaa tieteellistä totuutta eikä myöskään selvittää, miksi ihmisillä on näitä kokemuksia niitä niiden pohjalta syntyneitä käsityksiä. Tarkoituksenani on puhtaasti keskittyä ilmiön kuvaamisen tarkasteluun. (Häkkinen 1996; Niikko 2003.) Fenomenografia keskittyy toisen asteen näkökulman tutkimiseen paneutuen juuri siihen, miltä maailma näyttää eri ihmisistä katsottuna. Tutkittava ilmiö esiintyy erilaisena ihmisestä riippuen ja käsitysten avulla saadaan rakennettua kategoriasysteemi, joka kuvaa ilmiön monimuotoisuutta ja variaatiota ihmisten välillä. (Häkkinen 1996; Nummenmaa & Nummenmaa 2002.) Vaikka tieteellistä totuutta ei haeta, fenomenografia ei pidä minkäänlaisia käsityksiä epäkelpoina tai väärinä eikä arvota niitä. Tieteelliset käsitykset ovat vain yksi käsittämisen muoto muiden joukossa. Arkiajattelun sisältöä halutaan saada selville muun muassa käytännön toimintatapojen toteuttamisen vuoksi. Esimerkiksi opiskelijoiden käsitykset nousevat tärkeäksi muun muassa opettajan työn toteuttamisen kannalta, jotta hän voisi toteuttaa opettamisen ja oppimisen sisällöt mielekkäällä tavalla kaikkia osapuolia ajatellen. Opettajan on tunnettava oppijoiden aiempi kokemustausta ja käsitykset, jonka pohjalta uusi tieto heidän mielissään muodostuu. (Häkkinen 1996; Nummenmaa & Nummenmaa 2002.)

Fenomenografia tutkimusmenetelmänä ja itsenäisenä paradigmana on kyseenalaistettu eikä sen lopullisesta muodosta ole päästy yhteisymmärrykseen. Niikko (2003) mainitsee, että vallalla on monenlaisia käsityksiä fenomenografiasta ja jotkut ovat pitäneet sitä pelkästään analyysimenetelmänä liittäen sen kvantitatiivisen tutkimusaineiston analyysiin. Fenomenografia on myös ollut metodologisena tarkastelun kohteena, jolloin siihen on liitetty teoreettisia perusteita, mutta fenomenografian olemusta on pohdittu silti liian puutteellisesti (Niikko 2003). Yleisin tapa mieltää fenomenografia on kuitenkin ymmärtää se metodologiseksi lähestymistavaksi (Valkonen 2006, 20; Niikko 2003, 7), mikä painottuu myös tässä tutkielmassa.

5.2 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston hankinta

Tutkimuksen kohdejoukko koostuu kahdeksasta työpajanuoresta, jotka ovat olleet työpajalla aiemminkin. Rajasin kohdejoukon niin, että haastateltavien tuli olla vähintään toisella työpajajaksollaan, ja haastateltavista kaikki olivatkin toisella työpajajaksollaan. Joukosta 3 on miehiä ja 5 naisia. Työpajanuoret ovat Pohjois-Savon alueen eri työpajoista, joihin lukeutuu starttipaja, musiikkipaja ja luoviin menetelmiin painottuva paja. Alun perin tarkoitukseni oli kerätä aineistoa kahden eri kunnan alueelta, mutta sain lopulta kahdeksan haastattelua jo pelkästään toisesta kunnasta, jolloin ei ollut enää tarpeellista etsiä lisää haastateltavia. Ongelmana olivat myös vaikeudet saada yhteyttä toisen kunnan yksikköön, jolloin luovuin viimeistään alkuperäisistä aikeistani. Mukaan saatu kohdejoukko on iältään 18–27-vuotiaita. Neljä nuorista on suorittanut vain peruskoulun, mutta jokainen heistä oli kuitenkin aloittanut toisen asteen opintoja, jotka ovat kuitenkin jääneet kesken. Osa keskeyttäneistä on aikeissa jatkaa alallaan työpajajakson jälkeen. Yksi haastateltavista on suorittanut ylioppilastutkinnon ja jatkanut ammattikorkeakouluun, jossa

opinnot ovat kuitenkin keskeytyneet. Hänellä on kuitenkin aikomus jatkaa opintoja pajajakson jälkeen. Yksi oli aloittanut opinnot lukiossa, mutta jättänyt opinnot kesken. Hänellä on kuitenkin ammattitutkinto. Osalla nuorista keskeytyksiä eri opinnoista oli useampia. Nuorista kolmella on ammattitutkinto, ja heistä jokainen on suunnitellut vaihtavansa alaa työpajajakson päätyttyä.

Lähestyin kummankin kunnan työpajayksiköiden johtajia puhelimitse joulukuussa 2014. Toisesta kunnasta sain heti suullisen suostumuksen ja olin tämän jälkeen puhelinyhteydessä ja yhteydessä sähköpostin välityksellä yksikön yksilövalmennuspäällikön kanssa. Toisen kunnan yksikkö ei luvannut vielä mitään, mutta pyysi minua palaamaan asiaan seuraavan vuoden alussa. Yhteydenotoista huolimatta en saanut yhteyttä yksikön johtoon, jolloin päätin luopua alkuperäisestä suunnitelmastani. Muista kunnista en kysynyt haastateltavia, koska minulla ei olisi ollut mahdollisuutta mennä niihin keräämään aineistoa. Pidinkin mielessä opinnäytetyön rajalliset resurssit aineistonkeruussa. Lähetin yksilövalmennuspäällikölle tutkimussuunnitelmani ja lähetin tarvittavat luvat. Sovimme alustavasti aineistonkeruusta vuoden 2015 tammikuun alkuun, jolloin ottaisin yksilövalmennuspäällikköön uudestaan yhteyttä.

Toteutin kaikki haastattelut tammikuussa 2015 viikolla 4. Yksilövalmennuspäällikkö oli tiedottanut työpajoille tulostani, jolloin muu henkilökunta oli miettinyt valmiiksi tutkimukseeni sopivia haastateltavia. Heitä oli informoitu tarkemmin ja kysytty alustavasti kiinnostusta tulla haastateltaviksi. Sovimme sähköpostilla yksilövalmennuspäällikön kanssa, että tulen työpajalle kertomaan nuorille tutkielmastani ja pyytämään heiltä kasvotusten lupaa haastatteluun. Sain haastattelujen ajaksi kokoustilan vapaasti käyttööni. Yksi pajoista sijaitsi eri paikassa, ja sain sieltä myös vastaavanlaisen rauhallisen tilan haastatteluiden ajaksi. Halusin, että haastateltavat ovat tutussa ympäristössä, kun haastattelu toteutetaan. Paras tapa mielestäni olikin saada haastateltavia nuorten ollessa pajalla. Ohjeistin haastattelutilaan tulleita istumaan sellaiselle paikalle, missä heistä on mukavinta olla.

Ensimmäisessä paikassa kysyin nuoria yksitellen mukaan haastatteluun, kun he muun työskentelynsä lomassa ehtivät keskustella kanssani. Lähestyin myös henkilökuntaa sopivien haastateltavien kysymiseksi. Yksi haastateltavista halusi tarkastella haastattelurunkoa tarkemmin ennen kuin lupautui mukaan. Annoinkin hänelle tulostetun version ja keskustelimme haastattelusta. Haastatteluiden välillä sain oleskella yhteisessä taukotilassa ja liikusella rakennuksessa vapaasti. Toisessa paikassa nuoret ja henkilökunta kokoontuivat yhteen tutkielmani esittelyä varten. Kysyin sitten vielä henkilökohtaisesti tutkielman kannalta sopivia nuoria mukaan. Pyysin jokaiselta haastateltavalta vielä kirjallisen luvan ennen haastattelun alkua. Tallensin haastattelut Ipad-laitteen sovelluksella. Lyhin haastattelu oli kestoltaan noin 14 minuuttia ja pisin 29 minuuttia. Kaiken kaikkiaan aineistoa kertyi noin 2 tuntia 43 minuuttia. Haastattelutilaan mennessämme juttelin jokaisen haastateltavan kanssa keventääkseni tunnelmaa. Kyselin esimerkiksi, onko haastateltava ennen ollut haastattelussa tai osallistunut johonkin tutkimukseen. Haastattelun alussa esittelin vielä yleisesti haastattelua teemojen pohjalta, joista olin tulostanut otsikot paperille. Kerroin myös salassapidosta ja haastattelun tallentamisesta. Keskustelimme vielä vapaasti eri asioista, jos haastateltava aloitti keskustelemisen.

Aineistonkeruun jälkeen litteroin aineiston sanantarkasti ja murretta kunnioittaen, mutta jatkuvasti toistetut täyteilmaisut jätin joiltakin osin kirjaamatta. Näitä ovat esimerkiksi sana "niinku" ja minimipalaute "mm" ja "joo". Tutkielman kannalta ei myöskään ollut tarpeellista kuvata äänenpainoja. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 69 sivua.

5.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita ihmisten kokemuksista. Aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla, mikä sopi hyvin kokemusten kartoittamiseen. Kuvaan tässä alaluvussa puolistrukturoidun teemahaastattelun tyyliä ja vertaan sitä muihin haastattelumuotoihin. Haastattelu on yleinen aineistonkeruumenetelmä laadullisen tutkimuksen piirissä ja kokemusten kartoittamisessa. Brinkmann (2013, 1; ks. myös Tiittula & Ruusuvuori 2005) kuvaa ihmisten tavallista tapaa saada tietoa keskustelun avulla ja ymmärtää toistensa kokemuksia puhuessaan toistensa kanssa. Tiittula ja Ruusuvuori (2005) lisäävätkin Silvermania (1993) mukailleen haastattelun muodostuneen keskeiseksi tavaksi ymmärtää elämäämme vallitsevassa haastatteluyhteiskunnassa. Haastattelu kuuluu moneen arkiseen tiedon tuottamiseen, kuten ammattilaisen ja asiakkaan väliseen kommunikointiin esimerkiksi lääkärikäynnillä tai työhaastattelutilanteessa. Media on myös muodostunut erilaisten haastattelujen käyttäjäksi. (Tiittula & Ruusuvuori 2005.) Keskusteleminen on ihmiselle ominainen tapa kommunikoida, mutta se voi muodostua myös keinotekoiseksi tenttaamiseksi, jolloin keskusteluun sisältyy valta-asetelmallisuutta. Rauste-von Wright, von Wright ja Soini (2003) nostavat esiin suomalaisen kommunikaatiokulttuurin, jossa kyselemistä ja kysymyksiin vastaamista ei pidetä ominaisena kommunikointitapana. Itseään ei tule korostaa ja virheitä omassa toiminnassa tulisi välttää, mikä saattaa vaikuttaa myös haastattelutilanteeseen. Kyselemisen usein toteuttaa auktoriteettiasemassa oleva henkilö ja kysymykset ovat Rauste-von Wright'n ym. (2003, 39) mukaan usein vallankäytön välineitä.

Haastattelu on kuitenkin aineistonkeruumenetelmänä yleisesti ihmisen luonnolliseen keskusteluun pohjautuvaa ja siihen laadullisessa tutkimuksessa usein pyritään. Suunnitelmallisuus erottaa sen tavallisesta keskustelusta, vaikka keskustelu olisikin varsin vapaata. Samoin roolien jakautuminen kuuluu tutkimushaastatteluun, jolloin haastattelijalla on tietämätön vastaanottaja ja haastateltava on tietoa omaava osapuoli. Haastattelutilanne rakennetaan kuitenkin yhdessä. (Ruusuvuori & Tiittula 2005.) Brinkmann (2013) on koonnut

haastatteluun valmistautumisen eri askelmat, joihin kuuluu valmistelu, varsinainen haastattelu, analyysi ja raportointi. Nämä haastattelun osa-alueet eivät kuitenkaan rakennu jäykästi toisiaan seuraaviksi ja erillisiksi vaiheiksi vaan ne voivat muodostua myös päällekkäisiksi ja kehämäiseksi prosessiksi (Brinkmann 2013).

Alastalo (2005) käsittelee artikkelissaan haastateltavien kokemusmaailman huomioonottamisen haastattelukysymyksiä ja yhteistä kieltä rakennettaessa. Roolien kuilu ja yhteinen vuorovaikutus voivat kärsiä, jos haastattelija käyttää kieltä ja termejä, jotka ovat haastateltavalle vieraita. Pyrin haastattelutilanteessa ottamaan kielenkäytön huomioon, ja pyrin käyttämään haastateltavien puheessa huomaamiani termejä. Alastalo (2005) on pureutunut kysymysten asetteluun myös neutraaliuden ja johdattelevuuden kannalta. Oleellista on, etteivät kysymykset saa olla liian johdattelevia vaan niissä tulisi pyrkiä neutraaliuteen. Samoin reagointi tulisi olla neutraaliuteen pyrkivää. Samalla Alastalo (2005) toteaa tässä asetelmassa ristiriidan, mikä ei useinkaan sovi vuorovaikutustilanteeseen; vuorovaikutuksessa ihmiset kommunikoivat keskenään, tukevat toisen sanomisia puheen, eleiden tai ilmeiden avulla. Päädyin itse lopulta ratkaisuun, jossa en haastattelijana reagoinut pelkästään neutraalisti. Esimerkiksi nauroin, jos haastateltava nauroi jollekin asialle. Liika neutraalius olisi voinut tehdä tilanteesta liian jäykän, koska haastattelutilanne on jo itsessään keinotekoinen keskustelutilanne.

Brinkmann (2013) on jakanut laadullisen tutkimuksen haastattelun tyyliä kolmeen ryhmään, mutta mainitsee kuitenkin haastattelutyylejä olevan lukuisia. Tyypillisin erottelu jakautuu strukturoituun, puolistrukturoituun ja strukturoimattomaan haastattelutyylisiin. Erottelu on Brinkmannin (2013) mukaan usein kuitenkin keinotekoinen, koska struktuurin taso voi vaihdella tyylien välillä huomattavasti, jolloin tulisikin puhua vain struktuurin tasosta. Haastattelun tyyli tulee olla selvillä tutkimusta tehdessä, koska se vaikuttaa saatavaan tietoon ja vastaamisen mahdollisuuksiin ja muotoiluun. Strukturoimaton haastattelu on muodoltaan vapaa, jossa vapaimmillaan haastattelija antaa aiheen ja pyytää vapaasti haasteltavaa kertomaan siitä. Tässä

tapauksessa haastattelijalla on vahva kuuntelijan rooli. Usein haastattelijan kuljettamat teemat kuitenkin ohjailevat haastateltavaa. (Brinkmann 2013.) Strukturoimattoman haastattelun ideana on antaa vapaat kädet ideoiden tuomiselle, jolloin uuden tiedon tuomista ei häiritse haastatteluille annetut rakenteet, jolloin uuden tiedon tuominen voi pahimmillaan tyrehtyä (Parker 2005; Brinkmann 2013). Strukturoitu haastattelu lukeutuu Brinkmannin (2013) kuvailussa lähemmäksi standardoitua kyselylomaketta, jota käytetään määrällisen tutkimuksen piirissä. Keskusteleavuus puuttuu tällaisesta kyselymuodosta, jolloin painotus on enemmän tarkkojen mielipiteiden tallentamisessa (Brinkmann 2013).

Tässä tutkielmassa aineistonkeruumenetelmänä toimii haastattelu, joka on rakennettu puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi. Puolistrukturoitu haastattelutyylillä on laadullisessa tutkimuksessa Brinkmannin (2013) mukaan käytetyin haastattelumuoto, jolloin dialogisuus on suuressa asemassa aineistonkeruun aikana. Haastattelijalla ja haastateltavalla on keskustelussa omat vuorottelevat roolinsa. Haastattelijan on mahdollista ottaa näkyvä rooli, jolloin hän tuottaa tietoa yhdessä haastateltavan kanssa. Haastattelu rakentuu Brinkmannin (2013) kuvailussa teemojen ympärille, jolloin haastatteliija kuljettaa haastattelua keskustelun edetessä. Kokemusten tutkimus rinnastuu fenomenologiseen tutkimusperinteeseen, mutta myös fenomenografisessa lähestymistavassa ollaan kiinnostuneita käsitysten lisäksi kokemuksista. Käsitteet ovatkin limittäisiä. Elävä elämä antaa ihmiselle kehyksen kokemustensa kautta. Tietoa luodaan siis eletyn elämän kokemusten kautta.

5.4 Aineiston analysointi

Analysoin aineistoni fenomenografisesti ja aineistolähtöisesti. Eskola ja Suoranta (2000; ks. myös Niikko 2003) painottavat omien ennakko-oletusten välttämistä, ja tulkintaa tulisi tehdä avoimin mielin analyysin jokaisessa

vaiheessa aineistosta nostettavien ilmaisujen pohjalta. Tutkijan tulisi tietoisesti päästää irti esioletuksistaan ja pyrittävä näkemään ilmiö tutkittavien silmien kokemusmaailmastaan käsin (Niikko 2003). Niikko (2003) on eritellyt vaihe vaiheelta tutkimuksen teon analyysimallia. Niikko (2003) kuitenkin painottaa, ettei analyysin tekeminen ole kovin strukturoitu prosessi eikä siihen ole mitään tiettyä kaavaa. Hän painottaa, että lopulta analyysi toteutuu vain aineiston sisällön sanelemin ehdoin (Niikko 2003). Tämä vapaamuotoisuus ja strukturoimattomuus toivat omat ongelmansa analyysin laadintaan, mutta luettuani aineistoa läpi yhä uudelleen, alkoi siitä hahmottua analyysin juuri. Sisällön ja aineiston perusteella en lopulta toteuttanut analyysiä aivan fenomenografisen mallin mukaisesti, koska aineistoni tulkinnassa mielestäni oli tärkeää huomioida ilmauksien takana olevat yksilöt, mitä fenomenografiassa usein vältetään. Ryhmitellessäni ilmauksia tein myös itselleni erilaisia tiivistelmiä, jotta saisin rakennettua kokonaiskuvaa jokaisen yksittäisen henkilön kokemuksista ja toisaalta kaikkien nuorten kuvausten variaatiosta. Analyysimallin vapaus antaa vapauksia kokeilla sopivia tekniikoita työskentelyn etenemisessä, ja toteutin analyysin lopulta väljästi fenomenografista mallia seuraamalla keskittyen kuitenkin sisällönanalyysin rakentamiseen.

Aloitin analyysivaiheen yhdistämällä koko aineistoni yhdeksi kokonaisuudeksi. Kuunneltuani haastattelut kerran läpi, aloitin toisen kuuntelukerran aikana litteroinnin. Yhdistin kaiken aineiston ja pyrin hahmottamaan sen yhtenäisenä, mutta erottelin silti eri nuorten ilmaukset toisistaan. (Niikko 2003). Tuloksia eritellessäni ilmauksia ei ole merkitty koodeilla, joista ilmausten tuottajia voisi erottaa. Niikko (2003) silti painottaa, että ilmausten tulkinta tulee tehdä suhteessa ilmausten alkuperään, jota olen tehnytkin. Kirjoitin itselleni analyysiä tehdessäni koodit ilmaisujen perään, jotta voisin tarvittaessa palata alkuperäiseen aineistoon ja selvittää tarkasti, millaisesta asiayhteydestä ja -ympäristöstä on kyse. Näin pystyin varmistumaan siitä, etten tekisi vääriä tulkintoja tai ylianalysoi ilmaisuja. Aloitin Niikon (2003) kokoaman ensimmäisen analyysivaiheen, jossa aineisto

tulee lukea huolella läpi niin monta kertaa, että sen täyttämät ajatukset antavat pohjan analyysille (Niikko 2003; Larsson 1986). Tämän jälkeen, ja osittain tämän yhteydessä, rupesin pilkkomaan aineistoani analyysiyksiköiksi. Ne muodostuivat yksittäisistä lauseista, virkkeistä, puheenvuoroista tai laajemmista kokonaisuuksista, jotka olivat erotettavissa suurempina osasina aineistosta eivätkä niin selvärajaisesti tai -sanaisesti eriteltyinä (ks. Niikko 2003).

Toisessa vaiheessa lajittelin ilmaisut ryhmiksi ja pyrin selvittämään, kuinka erilaisin tavoin kokemuksia aineistossa kuvataan. Ryhmittelin aineiston etsien erilaisuuksia, mutta myös samanlaisuuksia ja tyypillisiä ilmaisuja. Osittain ryhmät muodostuivat jo haastattelunrunгон teemojen pohjalta. Jokainen ryhmä muodostaa yhden ajatuksellisen kokonaisuuden eivätkä ne ole päällekkäisiä toisten ryhmien kanssa. Rinnakkaisia ryhmiä saa analyysissä kuitenkin tehdä. (Niikko 2003.) Kolmannessa analyysivaiheessa käänsin ryhmät kategorioiksi, jolloin pyrin nostamaan esiin kategorioiden ydinmerkitykset. Tässä vaiheessa myös tiivistin rinnakkaisia ryhmiä tiiviimmiksi kategorioiksi, koska ryhmistä löysin vielä hieman päällekkäisyyttä. Nämä alatason kategoriat yhdistin lopulta ylätason kategorioiksi, joista muodostuu fenomenografian neljännen analyysivaiheen kuvauskategoriat. (Niikko 2003.)

5.5 Luotettavuus

Niikko (2003, 39) painottaa, ettei fenomenografiassa pyritä absoluuttiseen totuuteen vaan perustelut ja arviointi nousevat keskeiseen asemaan tutkijan ratkaisuja pohdittaessa tulkinnan ja aineiston väliltä. Tämä pätee myös laadullisen tutkimuksen teossa yleisestikin. Niikko (2003) mainitsee, että kuvauskategorioiden toistettavuuteen on osin vaikea päästä luokkien ollessa tutkijan omia rakennelmia, jolloin esioletusten työstäminen nousee keskeiseen asemaan. Pyrinkin välttämään esioletusten tekemistä ja keskittymään nuorten

kokemusten ymmärtämiseen analyysin eri vaiheissa. (Niikko 2003.) Pysin myös tutkimuksen jokaisessa vaiheessa etenemään laadullisen tutkimuksen teon mukaisesti.

Fenomenografisessa tutkimuksessa kysymysten ei tulisi olla liian valmisteltuja, mutta päätin silti tehdä selkeän kysymysrunгон, jota pystyin seuraamaan väljästi. Laadullisessa tutkimuksessa haastatteluiden struktuuri voikin vaihdella huomattavasti. Tässä tutkielmassa päädyinkin varsin strukturoituun rakenteeseen haastatteluiden rakentamisessa, mikä varmasti näkyy myös jonkin verran tuloksissa. Haastattelutilanteessa moni nuorista oli varsin lyhytsanaisia, jolloin näin parhaaksi tehdä useampia lisäkysymyksiä, joita en välttämättä olisi käyttänyt eri teemojen alta. Haastattelun olisi myös voinut rakentaa niin, että olisin antanut haastattelurungot nuorille etukäteen, jolloin he olisivat saaneet rauhassa pohtia haastattelun osa-alueita. En kuitenkaan halunnut tehdä haastattelutilanteesta sellaista, että se olisi tehnyt nuorille ennakkopaineita valmistelemisen takia, joten päädyin esittelemään haastattelun osa-alueet nuorelle juuri ennen haastattelutilannetta. Annoin nuorille haastattelun ajaksi myös paperin, johon olin koostanut haastattelun teemat otsikoiksi. Näin nuori sai ennakoida haastattelutilannetta.

Yksi nuorista halusi kuitenkin tutustua tarkemmin haastattelurunkoon ennen kuin lupautui haastatteluun mukaan. Annoinkin hänelle tulostetun version rungosta. Keskustelimme haastattelun luonteesta ja eri kysymyksistä, joita tulisin kysymään. Tämän voisi nähdä myös vaikuttavan haastattelun luotettavuuteen, mutta mielestäni oli hyvä antaa nuoren tutustua haastattelutilanteeseen tarkemmin etukäteen ennen kuin suostui mukaan.

5.6 Eettisyys

Pysin aikaisessa vaiheessa ottamaan työpajayksiköihin yhteyttä ennen arvioimaani aineiston keruun ajankohtaa. Selvitin yksikön johdon kanssa

tarvittavista luvista ja toimitin sähköpostin välityksellä vielä kirjallisen luvan luettavaksi ja allekirjoitettavaksi. Painotin tutkimuslupaa hakiessani salassapitovelvollisuuttani. Aineistonkeruuvaiheessa toimitin nuorille henkilökohtaiset tutkimusluvut allekirjoitettavaksi. Ennen allekirjoittamista pyysin vielä jokaista nuorta käymään läpi tutkimuslupa-asiakirjan sisällön. Olimme kuitenkin keskustelleet salassapidosta ja tutkimuksen luonteesta jo ennen tutkimuslupa-asiakirjan esittelyäkin. Korostinkin, että se sisältää samoja asioita, mistä olin jo nuorten kanssa puhunut.

Haastattelutilannetta suunnitellessani pidin tärkeänä, että saisin haastatella nuoria heille itselleen tutussa paikassa, jolloin työpajayksiköt toimivat parhaina haastattelupaikkoina. Halusin taata nuorille mahdollisimman rennon ympäristön mahdollisesti jännittävään haastattelutilanteeseen. Sovin sähköpostitse sopivista tiloista eri työpajoilla. Haastattelutilanteiden välissä sain vapaasti kulkea työpajoilla ja viettää aikaa taukotiloissa. Näin sain ottaa kontaktia nuoriin samalla, kun he toimivat arkisen työskentelynsä keskellä. Mielestäni tämä vaikutti helpompaan kohtaamiseen nuoren kanssa. Sain myös työpajan henkilökunnalta hyvää palautetta nuorten kohtaamisesta työpajalla.

Itse haastattelussa jouduin pohtimaan eettisiä kysymyksiä. Tutkielmani luonteeseen kuuluu myös nuorten elämäntilanteet työpajatoimintaan liittyvien kokemusten lisäksi. Olin monesti sellaisessa tilanteessa, etten kehdannut esittää kovinkaan monta lisäkysymyksiä nuorten taustoista ja elämäntilanteista, jos he eivät niitä tarkemmin eritelleet. Nuoret toivat esiin vaikeitakin elämäntilanteidensa kuvauksia, jolloin koin eettisesti arveluttavaksi kysyä niistä liikaa, jotten tuottaisi tahatonta mielipahaa nuorille. Yhdessä haastattelussa nuori toikin esille, ettei hän halua tässä haastattelussa tarkemmin kertoa taustoistaan. Pyrin painottamaan, että nuori saa kertoa juuri sen verran kuin itse haluaa kustakin aiheesta. Haastatteluiden lopussa kysyin vielä, miltä haastattelutilanne heistä tuntui.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa erittelen tuloksia, jotka koostuvat kuudesta osa-alueesta. Eritellessäni tuloksia, olen kuvannut niissä ilmaisuja alkuperäisissä muodoissaan. Tämän jälkeen siirryn pohdintaan, jossa muodostan tulkintojeni pohjalta aineistolähtöistä teoriaa peilaamalla tuloksia aiempiin tutkimuksiin sen pohjalta, mitä tulokset ovat tuoneet esille. Pohdinnassa esitän lopulliset kuvauskategoriat, jotka olen rakentanut tässä tulososiossa esiteltävien kategorioiden pohjalta. Olen merkinnyt suorien lainausten yhteydessä, jos ilmaisu tai lause ei ole kokonaisuudessaan kirjoitetussa muodossa peräkkäisillä viivoilla (- -). Samaan aiheeseen liittyvät ilmaisut olen kuvannut // -merkinnällä, jos ne liittyvät selkeästi samaan asiaan, mutta niiden välissä on esimerkiksi haastattelua tarkentavia kysymyksiäni ja puheenvuorojani. Olen ilmaissut suoria lainauksia oman tekstini yhteydessä kursivoinnilla.

6.1 Mielikuvat työpajatoiminnasta nuoren tilanteen edetessä

Mielikuviin liittyvät kokemukset jakautuvat ennen työpajatoiminnan piiriin tulemista heränneisiin mielikuviin ja niiden paikkansa pitävyyteen toiminnan edetessä. Lisäksi nuoret ovat kuvanneet mielikuviaan ennen toiselle jaksolle tulemista ja mielikuvia toisella jaksolla ollessaan. Työpajatoiminnan piiriin tullessa muutamalla ei ollut varsinaisesti minkäänlaista kuvaa työpajatoiminnasta, mikä osalla nuorista johtuu siitä, etteivät he olleet kuulleet aiemmin toiminnasta. Jotkut nuorista olivat jo kuulleet toiminnasta etukäteen tai heille esiteltiin toimintaa ennen työpajajaksolle menemistä. Osa mainitsee toiminnan vaikuttavan rennolta ja osa taas korostaa sitä, että itselle mielekkääseen toimintaan saa vaikuttaa:

Rento kuva ja semmonen että pääsee musiikin kanssa tekemisiin. Tai sen kanssa tekemisissä voi olla. Semmonen kuva.

Kolmen nuoren mielikuvissa korostuu jonkin asteinen kriittisyys, jossa korostuvat mielekkyyden epäileminen ja toisaalta mielikuvat vertaisista:

Tietysti mä olin ensin vähän epäileväinen mutta mä joskus oon vähän epäileväinen.

No oli vähä silleen että niinku heti tuli mieleen kaikki tämmöset alkoholistit ja muut.

Yksi nuorista korostaa kriittisyytensä lisäksi sitä, että hän oletti toiminnan olevan intensiivistä työskentelyä, jolloin käydään *sitä asiakkaan tilannetta vähä enemmän läpi*. Toistenkin kuvauksissa painottuvat nuorten tilanteen kartoittaminen ja ohjauksen antaminen.

Työpajatoiminnan edetessä suurin osa nuorista korostaa hyvien mielikuvien pitäneen paikkansa. Lisäksi osa nuorista mainitsee epäilyjensä osoittautuneen vääriksi. Kahden nuoren kuvauksissa korostuvat kuitenkin mielikuvien vastaamattomuus työpaja-arjen todellisuuteen. Nuori, jonka mielikuvissa korostui tarkka elämäntilanteen läpikäyminen, toteaa toiminnasta puuttuneen yhteistyön lähes kokonaan ja toiminnan keskittyneen vain työntekoon:

Että se on varmaan jottain tosi semmosta intensiivistä että siellä niinku käytäs sitä asiakkaan tilannetta vähä enemmän läpi mutta käytännössähän se on sitä että tuoha on ihan orjatyötä että menet vaan ja teet työs. (naurua) Että hyvin vähästä se on että yksilövalmentajankaan kansa mitä pystyy että.

Toinen kriittisistä nuorista kuvaa lopettaneensa toiminnan vain parin viikon jälkeen, koska *se vaan oli semmosta istumista ja pientä näpertämistä* eikä nuori kokenut työpajalla olleen laajoja mahdollisuuksia tarjota hänelle sopivaa toimintaa. Toiselle työpajajaksolle tullessaan kritiikkiä aiemmin ilmaisseet korostavat palanneensa työpajatoiminnan pariin ainakin jokseenkin avoimin mielin, vaikka edellisen pajajakson epämielisyys on vaikuttanut mielikuviin. Heidän kuvauksissaan korostuu usko uuden pajan olevan edellistä pajaa parempi; he menivätkin aivan toiselle työpajalle edellisen jälkeen. Suurimman osan mielikuvissa korostuvat *hyvillä mielin* palaaminen toiminnan pariin, jolloin pajalle on *helppo tulla*. Toiminnan tutuus ja omat suunnitelmat pajatoiminnan

sisällä myös vaikuttavat palaamisen helppouteen. Osa mainitsee, että he pääsevät tekemään pajalla mielekkäitä asioita, jotka eivät kuitenkaan ole kuormittavia:

Mmm aika hyvillä mielin kun tiesin mitä täällä tapahtuu. Ja tuotaa, sitte oli aika niin kun selkeet suunnitelmat että mitä ite tahon tehdä niin silleen aika helppo tulla.

Ihan hyvällä mielellä ja kun sitten jo tietää mitä se on täällä. Niin ihan silleen ootti sitte. On sen verran lyhyet päivät niin sitte ihan kiva tullakkii tänne nii tietää että jaksaa olla täällä.

Yksi työpajanuorista kokee selvästi itsensä kuitenkin masentuneemmaksi työpajalle takaisin tullessa, kun kysyin, millä mielellä hän palasi uudestaan pajalle. Hän ei mainitse masennukselleen syitä, mutta myöhemmin hän kuitenkin kuvaa, että haluaisi pois jo tästä oravanpyörästä ja päästä joskus elämässään eteenpäin. Toisen työpajajakson kuluessa moni on edelleen jatkanut positiivisin mielin pajalla ja mielikuvat toiminnasta ovat pitäneet paikkansa. Kriittisistä aiemmin ilmaissut nuori kuvaa uuden työpajan olevan parempi kuin edellinen. Toinen taas korostaa uudenkin työpajajakson painottavan vain pelkkää työntekoa ja ilmaista työvoimaa. Hän ei koe, että yksilövalmentajalla olisi aikaa perehtyä kunnolla hänen tilanteeseensa.

6.2 Toiminnan eteneminen ja toiminnan muodot työpajalla

Tässä kategoriassa olen kerännyt nuorten kuvauksia työpajatoiminnan arjesta ja toiminnan muodoista ensimmäisellä ja toisella työpajajaksolla. Kun kysyin, millä tavalla toiminta on työpajalla edennyt, moni nuori kuvaa erilaisia toiminnanmuotoja ja työtehtäviä. Lisäksi he kuvaavat tunteuksiaan. Monien nuorten kuvauksissa korostuvat toiminnan muodot, jotka liittyvät heidän omaan alaansa tai muuten heidän kiinnostuksen kohteisiinsa:

No sillonki oli, videoeditointi ainakii ja, ja tein mä puutöitä jossain vaiheessa - -

Se eteni silleen ihan omaan tahtiin. Alussa siinä just paljon piirsin. Kokeilin sitten semmosia muun muassa akvarellikyniä mitä ei oo aiemmin oppinu kokeiltuu. Ja sitten

alotin tekee semmosta rotan mökkiä ja niin kun tämmöstä vähän niin kun uusienki asioitten parissa tekemistä.

Ensimmäisellä työpajajaksolla työtoiminnan lisäksi muutama nuorista kertoo tehneensä ennakkotehtäviä koulutuspaikan hakua varten. Työpajatoiminnan arjessa korostuvat myös uuden oppiminen, ja sitä nuoret kuvaavat myös toisella jaksolla. Myös toisella jaksolla toimintaa on kuvattu yhdistettävän opintoihin. Kaksi nuorista kuvaa toiminnan muodoikseen kouluun liittyvät tehtävät, jotka valmistavat heitä jatkamaan koulutuksessaan työpajajakson jälkeen. Nämä nuoret ovatkin olleet väliaikaisella keskeytyksellä koulutuksestaan. Jotkut nuorista kuvaa toisen työpajajakson toimintaa varsin samanlaiseksi kuin edellistä jaksoaan. Kuitenkin suurin osa nuorista tuo esille työpajatoimintaan liittyvän toisella jaksolla jokseenkin strukturoidumpaa toimintaa. He korostavat tarkempien suunnitelmien laatimista, kouluun valmistautumista muun toiminnan lisäksi ja toiminnan hyödyntämistä itselle tärkeämpiin asioihin:

No minä sain ohjaajalta muun muassa sellasen projektityön tänne pajalle. // Se on niin sellasta sellasta viikkojärjestystä kynällä paperille minä päivänä tekisin mitäki täällä ja muutamalle päivälle sitten laitoin pajaprojektityön. Ja sitten rottien mökkiä teen aina sitten hiljasempina päivinä. // Ja sitten täällä pajalla teen jotain ehkä sellasia töitä nytten mitä voi sitten sinne koululle hyödyntää.

Mulla on semmosia erilaisia tehtäviä nytte että en pelkästään vaan piirtele täällä. Mmm. // Aa no siihen liittyy just niinku pohdintatehtäviä, sitten tilaustyötä, ja sit niinku tulevan opiskelupaikan miettimistä. Jatkanko tosiaan siellä (oppilaitoksen nimi) ens syksynä vai menenkö jonnekin muualle opiskelemaan.

Yksi nuorista kokee toiminnan olevan joustamatonta silloin, kun työtehtävät on pakko tehdä silläkin uhalla, etteivät ne mene kaupaksi työpajan yhteydessä olevassa myymälässä:

- - mutta sitten on myös niitäki hommia joita on kaikkien pakko tehdä että niistä ei voi niinkun mitenkään joustaa. Että välillä tuntuu tosi niin kun tyhmältä silleen että kaikki tekkee jottai tiettyä juttua ja sitten niitä ei kuitenkaan mene kaupaks myymälässä. Että joo.

6.3 Työpajatoiminnan merkitys nuoren elämässä

Työpajatoiminnan merkitykseen liittyvät kuvaukset kiteytyvät haastattelun teemaan, joissa painottuvat työpajan merkitys koko prosessin aikana ennen työpajatoimintaa tähän pisteeseen asti. Merkityksiä ilmaistiin muunkin keskustelun yhteydessä. Lisäksi kysyin, millaista elämä olisi mahdollisesti ilman työpajaa sekä miten nuoret kuvaisivat työpajatoiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta uudelle työpajalle tulevalle nuorelle. Kaikki nuoret kokevat työpajatoiminnan merkityksellisenä. Moni kokee toiminnan olleen todella merkityksellinen elämässään, jotta he ovat päässeet tähän vaiheeseen elämässään. Muutama nuori kuvaa toimintaa myös kriittisessä valossa. Erityisesti he kritisoivat ensimmäistä työpajajaksoaan, sillä he eivät kokeneet saaneensa siitä mitään hyötyä itselleen ja ovat kokeneet toiminnan turhaksi. Aiempia työpajajaksojaan kriittisesti kuvanneet korostavat hyötyneensä toiminnasta kuitenkin taloudellisesti tai työpajatoimintaan tutustumisen kautta.

Kaikki nuoret korostavat työpajatoiminnan merkitystä elämänrytmin saamisen avulla. He kuvaavat elämänrytmiä myös käsitteillä arkirythmi ja päivärythmi. Näihin asioihin moni yhdistää sen, että *joutuu lähtemään pois kotoa eikä jää tavallaan kottiin yksin tai jääny enää kottiin nukkumaan peittoon alle tai sillee että en vaan jämähä vaan kottii*. Kuvauksissa korostuu elämänrytmin lisäksi *elämänhallinnan* vahvistuminen. Moni mainitsee työpajan ansiosta saaneensa elämäänsä muuta ajateltavaa, tekemistä ja sisältöä sekä työpajasta kiinnostuksen omaan elämäänsä. Lisäksi kuvauksissa korostuu se, että työpajalla ollessa ei tarvitse olla yksin eikä tarvitse joutua *tyhjän päälle*.

Lähes kaikki nuorista korostavat myös kuntoutuksellista näkökulmaa, mikä osittain liittyy myös elämänrytmin ja elämänhallinnan kehittämiseen. Yksi nuorista kuvaa työpajatoiminnan merkinneen hänelle aktiivisuuden herättelyä pitkään jatkuneen tekemättömyyden jälkeen. Hän kuvaa toimintaa kevyeksi aluksi aktivoitua uudestaan tekemään jotakin:

No tähän on hyvä juttu koska jos en ois lähteny tänne niin luultavasti istuisin vieläkin vaan kotona sohvalla tekemättä mitään. Koska mä en uskaltanu vaan suoraan lähtee johonkin vaikka töihin tai opiskelemaan koska mä pelkäsin että mä poltan itteni saman tien loppuun koska mä oon ollu tekemättä niin kauan mitään.

Eräs toinen nuori kuvaa kärsineensä sosiaalisesta jännityksestä, mikä on vaikuttanut hänen ensimmäiseen työpajajaksoonsa. Hän kuvaa, että aluksi hänen on ollut vaikea lähteä työpajalle jännityksen takia. Hän mainitsee lääkityksen tuoneen apua, ja ensimmäisellä pajajaksolla hän on kerännyt rohkeutta ja on tullut paremmin toimeen. Hän lisää, että jännityksen väheneminen on vaikuttanut aika paljon jokaisessa elämänalueessa.

Osa nuorista korostaa työpajatoiminnan merkitystä myös työkokemuksen kartuttamisen ja oppimisen kannalta. Yksi nuorista kertoo jatkavansa työpajan jälkeen määräaikaisessa työsuhteessa ääni- ja valomiehenä, jolloin hän voi rauhassa kerrata työpajalla oppimiaan asioita ja oppia uuttakin. Hän lisää vielä voivansa keskittyä haasteellisempien asioiden sisäistämiseen töissä, kun perusopit ovat hallussa:

Kyllä sillä iso merkitys on ollu. Nytki tää on hyvin tärkeetä ollu. Sitä kun piti vähän muistella mieleen asioita ja tämmöstä niin sitten voi jatkaa (työpaikan nimi). Vähän isompia asioita.

Kysyessäni, missä elämäntilanteessa nuori saattaisi olla ilman työpajatoimintaa tai vain toisen jakson käytyään, varsin suuri osa nuorista mainitsee, että he voisivat olla töissä. Samat nuoret ovat kertomansa mukaan hakeutumassa kuitenkin koulutukseen. Yksi nuorista mainitsee suoraan, että saattaisi olla töissä, muttei ainakaan koulutuksessa. Kysyessäni eräältä nuorelta, millaiseksi hän luulisi elämäntilanteensa, jos ei olisi käynyt toista pajajaksoa, hän kertoo, ettei ainakaan olisi iloinen. Hän lisää vielä vakavammin, ettei onnellisuutta voi saavuttaa sellaisessa työssä, josta ei pidä:

En minä nyt. E minä tiiä. Vähän vaikee sanoo. Varmaan olisin oikeissa töissä (naurua). Oisin leikannu lettini ja menny oikeisiin töihin. Varmaan jotain semmosta. En varmaan ois ilonen silloin sitte, ainakaan. // Kaikkihan sen tietää että jos tekkee semmosta työtä et ei oo, mitä tahansa, tuntuu ihan paskalta ja sitä pitää tehdä kun ei oo mitään muutakaan niin kyllähän se vituttaa. Sillee että, mieli on ainakin hyvä ja voin nukkua öisin. Pääsee tekemään mitä haluaa ja plää plää plää.

Kaksi nuorista kuvaa, että he saattaisivat olla opiskelemassa ilman työpajatoimintaa, jos heillä olisi parempi mielenterveydellinen tila. Jos toinen nuorista olisi käynyt vain yhden pajajakson, hän pohtii jatkaneensa tällaisessa

tilanteessa luultavasti opintojaan. Hän kokee, ettei hän olisi jaksanut jatkaa lopulta kuitenkaan koulutuksessaan vaan jäisi tyhjän päälle.

Mmm no tuota mm. Mä luulisin että jos mä vielä olisin siellä koulussa, siis siellä (oppilaitoksen nimi) opiskelemassa niin sitten tota öö saattasin olla jo aika väsynyt. Ja sit tota vois olla semmonenkin mahdollista että saattasin tyyliin olla vaan ihan niin kun ehkä silleen tyhjän päällä että en ois välttämättä niinku enää jaksanut olla siellä ja silleen.

Toisen nuoren tapauksessa tiedustelin työpajatoiminnan merkitystä ja koko sen ympärillä olleiden prosessien merkitystä hänen tulevaisuutensa kannalta. Kysyessäni aiempien elämänvaiheiden merkitystä tulevaisuuden kannalta nuori sanoo kokevansa tilanteensa olevan välillä turhauttava. Hän ei ole kokenut koulutuspaikoissaan olleen mitään vikaa vaan hänen ongelmanaan ovat aina olleet mielenterveydelliset ongelmat. Hän vielä lisää hänen ongelmanaan aina olleen herkkä mielenterveys, mikä vaikuttaa hänen etenemiseensä tulevaisuuden kannalta:

Onhan tää ollu välillä turhauttavaaki. Kun ni, mulla on ollu olevinaan nii hyvä ala su ala sisänsä se ei oo koskaan ollu se ongelma. Ei ict ei datanomikaan ollu se ongelma mutta niin.. niin niin.. ei se tämä pääkoppa kestänyt niin sanotusti. Tiedän ettei se ois kestänyt niin. Ei mulla on aina ollut vähän herkkä tämä..

h: Mielenterveys?

Niin.

6.4 Elämäntilanteen vaihtelut pajajaksojen välillä

Tämä kategoria sisältää kuvauksia nuorten omista elämäntilanteistaan ennen ensimmäistä työpajajaksoa aina tähänhetkiseen elämäntilanteeseensa saakka. Nuoret ovat kuvanneet elämäntilanteensa vaihtelua pajajaksojen välillä. Kuvaan ensin elämäntilannetta ennen työpajatoimintaan tulemistä, ja tämän jälkeen ensimmäisen työpajakson jälkeistä tilannetta. Lopuksi erittelen nuorten kuvauksia heidän tähänhetkisestä elämäntilanteestaan.

Kaikilla nuorista työpajaa edeltänyt tilanne on sisältänyt koulukeskeytyksiä. Suurimmalla osalla on jäänyt vähintään yhdet opinnot kesken, ja kaksi nuorista mainitsee jättäneensä jopa kolmet opinnot kesken. Molemmat heistä miettivät, jatkavatko he viimeisimmässä opinahjossaan. Sama suurin osa nuorista mainitsee mielenterveydellisiä tai muita ongelmia ennen työpajalle tulemistaan, joihin on kuulunut esimerkiksi terapiaa ja yhdellä nuorella jopa osastohoito mielenterveysyksikössä. Kaksi nuorista, jotka eivät mainitse kokeneensa mielenterveydellisiä ongelmia, ovat aiemmin suorittaneet tutkinnon. He ovat kuitenkin olleet työttöminä, jota toinen heistä kuvaa seuraavasti:

Ei ollu tota, se oli vähä niinku, silloin tais olla lama tai jotain. Ei ollu sillä alalla mitään hommia oikeestaan nii tota sitten tulin tota pajalle kun tota kiinnosti noi äänihommat yleisesti.

Suurin osa nuorista tuo esille myös koulutuksen ja työn ulkopuolella olevia jaksoja, joista osalla ne ovat olleet kuntoutukseen perustuvia. Ensimmäisen työpajajakson jälkeen osa nuorista mainitsee olleensa töissä tai harjoittelussa jonkinlaisen jakson, mutta kuvaavat jääneensä lopulta työttömiksi. Viisi nuorista mainitsee hakeneensa koulutukseen työpajan jälkeen, ja yhtä lukuun ottamatta he pääsivätkin opiskelemaan. Kaikki näistä neljästä joutuivat kuitenkin keskeyttämään opintonsa. Ensimmäisen työpajajakson jälkeen yli puolet nuorista kuvaa elämässään olevia mielenterveydellisiä ongelmia tai muita ongelmia, joita he eivät halua tarkemmin kuvata. Kaksi nuorista korostaa elämäntilanteensa parantuneen ensimmäisen työpajajakson jälkeen ja heillä on ollut halu lähteä opiskelemaan. Olotila on kuitenkin lähtenyt laskuun opiskeluiden alettua tai jo ennen opintojen alkua. Yksi nuorista kuvaa olotilan olevan hyvä työpajalla ollessaan, mutta kotona ja opiskellessa hän mainitsee sen kääntyvän aina uudestaan laskuun. Tällöin opinnot on ollut pakko keskeyttää. Hänen mielestään se on myös syy sille, miksi hän on palannut uudelleen työpajalle, koska ei kotona olemineenkaan ole ollut hyvä ratkaisu. Hän kuvaa vielä olotilaansa termeillä *ei pysy järjissään ja pää leviää*.

Toinen nuori kuvaa myös positiiviselta näyttävän elämäntilanteensa etenemistä uudelleen kohti huonompaa suuntaa. Työpajan jälkeen hän mainitsee jääneensä kesän ajaksi itsekseen ennen kuin on mennyt uuteen paikkaan opiskelemaan. Hänellä on ollut tunne, että olisi valmis opiskelemaan. Kesällä työpajajakson jälkeen hän kuvaa unirytmien menneen kuitenkin sekaisin eikä hän ole myöskään mielestään valmistautunut koulun aloitukseen. Hän mainitsee tarvikkeiden hankkimisen jääneen kokonaan, mitkä hänen mielestään olisi pitänyt hankkia ennen koulun aloitusta:

Mm no sit mulla oli semmonen elämäntilanne että mä olin niin kun tota ajattelin ehkä että oisin valmis opiskelemaan. Ja sitten niin kun, mm. Mä olin kyllä vähän huonosti silleen niinku omasta mielestäni panostautunu opiskeluun sillee että kesällä niinku oou unirytmii oli mennu sitten ihan niinku sekasin. Ja sitten tuota... Että en sitten ollut niinku ees ostanu mitään niitä tarvikkeita mitkä ois ehkä ollu niinku hyvä olla jo aikasemmin. Että olin vähän huonosti silleen ettei ollu silleen niinku hirveesti mitään tarvikkeita ja sitte silleen.

Ensimmäisen jakson jälkeen kaksi nuorista korostaa kokeneensa pettymystä työpajajaksostaan. Toinen heistä lopettikin työpajan kesken ja toinen toivoi jo toiminnan loppumista.

Nuoret kuvaavat ensimmäisen työpajajakson lisäksi tämänhetkistä elämäntilannettaan. Kun pyysin nuoria kertomaan heidän tämänhetkisestä elämäntilanteestaan, osa heistä oli ollut työpajalla jo pidemmän aikaa ja osa taas vasta vähän aikaa. Osalla siis työpajajakso tulee kestämään vielä pidemmän ajan. Pyysin nuoria kuvaamaan elämäntilanteensa muutosta edelliseen ja tämänhetkiseen pajajaksoon verrattuna. Suuri osa nuorista kuvaa, että tulevaisuuden suunnitelmat ovat selvät tai varsin selvät. Muutama nuorista aikoo varmasti jatkaa keskeytettyjä opintojaan. Yksi nuorista kuvaa elämäänsä pidemmällä tähtäimellä. Kysyessäni elämäntilanteen muutoksesta ensimmäisen ja toisen pajajakson kuluessa työpajanuori korostaa elämänsä menneen parempaan suuntaan ja tietävänsä, mitä elämältään haluaa. Hän palaa kuvaamaan elämänsä aiempia vaiheita, jolloin hänen piti suunnata musiikkiin liittyvälle alalle, mutta parisuhteen takia hän menikin opiskelemaan toista ammattia. Hän kertoo olleensa elämässään *hukassa* sekä eläneensä villimpää elämää parisuhteen päättymisen jälkeen. Nyt hän kuitenkin suunnittelee

hakevansa samalle alalle alkuperäisen suunnitelmansa mukaisesti ja hänellä on *vapaat kädet* tehdä mitä hän haluaa:

Että nyt on vähä niinku löytyny, on suunniteltu kaikki että siinä mielessä on paljon parempi että tiään oikeestaan mihin suunnata, mitä tehdä ja on tosi vapaat kädet. Että siinä mielessä niinku paljon parempi.

Pari muutakin nuorta korostaa elämäntilanteen parantunutta suuntaa. Yksi kuvaa masennuksensa väistyneen ja toinen kuvaa olevansa kiinnostuneempi tekemään erilaisia asioita. Yksi työpajanuori mainitsee elämäntilanteensa muuttuneen ainakin työtekoon sopeutumisen ansiosta työkokemuksen karttuessa:

Totaa... Mmm... En mä nyt tiä. Kyllä se nyt sii siinä mielessä on muuttunut että työ enemmän on ainakin työkokemusta tullu ainakkii. Jotenkin paremmin oon ehkä sopeutunu työhön. Että niin kun.. niin.

Kolme nuorista kuvaa elämäntilanteensa olevan samanlainen kuin ennen tai menneen huonompaan suuntaan. Yksi nuorista ilmaisee tilanteensa seuraavasti:

Mmm no tota, tuntuu vähän niinku että ois silleen samassa pisteessä silleen että kun on nää opiskeluasiat silleen auki vielä.. Mmm. (tauko) Että ei silleen hirveesti eroa toisistaan mun mielestä.

Toinen nuorista mainitsee olotilansa olevan nykyään sellainen, että hän on masentuneempi kuin normaalisti. Hän lisää vielä olevansa juuri sen takia työpajalla, että kotona ja koulussa ollessa hän ei *pysy järjissään*. Kun kysyin, millä tavalla hänen elämäntilanteensa on muuttunut sitten edellisen työpajajakson, hän mainitsee olevansa elämäänsä kyllästyneempi kuin aikaisemmin. Tämän hän kertoo johtuvan vaihtuvista elämäntilanteista ja jaksoista, jotka eivät kuitenkaan vie häntä elämässä eteenpäin. Tätä jatkuvaa toistoa hän kuvaa käsitteellä *oravanpyörä*, josta hän mainitsee halunneensa päästä jo pidemmän aikaa pois. Hän kuvaa kuitenkin myös tärkeimpinä pitämiään saavutuksia:

No, olen ehkä elämään paljon kyllästyneempi kuin aikaisemmin. (naurua) // Niin. Mä oon kyllästynyt tähän oravanpyörään mikä mulla on tässä koko ajan menny. // Mä oon siitä ringistä yrittäny päästä jo pidemmän aikaa pois. Olihan se (kuntouttava jakso) se oli ihan, sanotaanko, hieno saavutus, kuntouttava valmentava sentään läpi. Työharjottelutki meni suhteellisen hyvin. Nii se oli hieno saavutus kyllä tässä välillä että kyllä mä tärkeänä opiskelum näen.

Nuorten kertoessa eri elämänvaiheistaan työpajatoiminnan ympärillä he tuovat esiin suurimmaksi osaksi koulutus- ja työtaustaansa. Kolme nuorista tuo esille kuitenkin parisuhteen ja yhteen muuttamisen. Yksi nuorista painottaa parisuhteen vaikuttaneen hänen elämänvalintoihinsa ja hän puhuu myös erosta, joka on vaikuttanut hankalamman elämänvaiheen kehittymiseen ennen toista työpajajaksoa. Nuoret kuvaavat myös eri paikkakunnalle muuttamista ja myöhemmin sen merkitystäkin elämän varrella.

6.5 Tulevaisuus ja tulevaisuuden toiveet

Tämä kategoria käsittää nuorten kuvauksia tulevaisuutensa suunnasta ja toisaalta toiveista, minkä asioiden nuoret haluaisivat vielä saavan muutosta ennen työpajajaksojen loppumista. Erittelen ensin nuorten tulevaisuuden suunnitelmien kuvauksia. Nuoret kuvaavat tulevaisuuttaan koulutus- ja työelämäsuuntautuneesti. Jokainen heistä ainakin haluaisi tulevaisuutensa kuvan jäsentyvän, jotta he tietäisivät, minne elämässään suunnata. Yksi nuori kuvaa, kuinka häntä ei opiskelu kiinnosta, mutta samalla hän tiedostaa koulutuksen mahdollistavan halutunlaisen tulevaisuuden:

No ehkä hoitoalalle opiskelemaan lähtö vois olla yks vaihtoehto tai joku. Mutta se on aina sit vähän se ettei opiskelu itessään kiinnosta mutta pakko ois opiskella jos jottai haluaa. Mutta en oikei tiä.

Koulutuksen omaavista nuorista kaikki suunnittelee alanvaihtoa ja kaksi koulutuksesta keskeytyksellä olevaa nuorta aikoo jatkaa koulutuksessaan. Kaksi opintonsa keskeyttänyttä jäävät vielä miettimään, jatkaako jo aloitetulla alalla vai vaihtaako alaa. Kaksi nuorista kuvaa myös tulevia työ- ja harjoittelusuunnitelmiaan heti työpajan jälkeen.

Nuoret kuvaavat myös toiveitaan kuluvasta työpajajaksosta, ja minkälaisien asioiden he haluaisivat muuttuvan ennen jakson loppumista. Puolet nuorista ei koe tarvitsevansa mitään erityistä muutosta ennen

työpajajaksonsa loppumista. Osa nuorista korostaa toivovansa työpajajaksoltaan tulevaisuuden suunnitelmien selkeytymistä, jota he kuvasivat myös tulevaisuuden suunnitelmiansa yhteydessä. Nämä nuoret kuvaavat suunnitelmien sisältävän juuri koulutus- tai työelämänäkymien selkeytymistä:

Haluan ehdottomasti että syntyy selkeä tulevaisuuden suunnitelma. Ja täydellinen ratkaisu siihen miten pääsisin tästä oravanpyörästä pois ja pääsen ni ehke jopa työelämään joskus.

Yksi nuorista kuvaa, kuinka hän ei ole kuitenkaan saanut yksilövalmentajan kanssa kunnollisia keskusteluhetkiä, joten hänen tilanteensa ei ole päässyt etenemään, vaikka hän on ollut jo pidemmän jakson pajalla. Hän kokee kaipaavansa omaan tilanteeseensa syvempää perehtymistä, joka ei jäisi pelkäksi pintapuoliseksi keskusteluksi:

Toivois ehkä enemmän jottai semmosta enemmän sitä yksilövalmentajan kanssa niitä asioihin käymistä eikä semmosta pikasia juttutuokioita että no nii hirvee kiire aina. Ja sitten vähä niitä tulevaisuuden suunnitelmia ois hyvä niinku silleen enemmän pohjustaa että niinku. Välillä tuntuu että jotenkin ei ne niinku, ei ole aikaa niillä silleen perehtyä kaikkiin kakkiiin tota tilanteisiin. Että se on silleen hyvin sellasta pintapuolista.

Osa nuorista, joilla on jo selvempi tulevaisuuden suunnitelma, kokevat haluavansa työpajalla lisättävän itsevarmuutta ja elämänhallinnan taitoja tai keskittymistaitoja ja tehokkuutta sekä työskentelytaitojen kehittymistä, vaikka olisi *murheita mielenpäällä*.

6.6 Yhteistyö eri toimenpiteiden kautta

Yhteistyö eri toimenpiteiden kautta sisältää kuvauksia työpajan kanssa tehdystä yhteistyöstä työpajatoiminnan ulkopuolella, ja muiden yhteistyötahojen kuvauksia. Lisäksi nuoret kuvaavat kokemuksia muun ympäristön, kuin työpajan, merkityksistä omassa elämässään. Kysyin nuorilta, millaista yhteistyötä he ovat tehneet työpajan kanssa ensimmäisen työpajajakson jälkeen, ja millaista yhteistyötä he tulevat tekemään toiminnan loputtua. Kaikki nuoret kuvaavat, etteivät he ole olleet enää työpajan kanssa yhteistyössä ensimmäisen

työpajajakson loputtua. Yhteistyön kuvataan jatkuneen siinä vaiheessa, kun ongelmien ilmaantuessa nuori tai joku muu osapuoli on ottanut työpajaan yhteyttä:

Tavallaan ei meillä ollu kyllä koulun aikana mittää. Mutta sitten ku alas tulla ongelmia niin sitten suunniteltiin että vois tehdä.

Yksi nuorista kuitenkin kuvaa tekeillä olevia suunnitelmia, joissa työpajatoimintaa aiotaan hyödyntää opintojen jatkuessa keskeytyksen jälkeen:

- lähempänä koulun alkua katotaan uuestaan että mitenkä voitais hyödyntää tätä pajajaksoa koulun alussa että alkamisessa.

Eräs toinen nuori kokee, että työpaja saattaa käydä hänen työpaikallaan häntä tervehtimässä. Työpajan lisäksi nuoret kuvaavat muita erilaisia yhteistyötä tekeviä tahoja. Muiksi yhteistyökumppaneiksi nuoret mainitsevat Työ- ja elinkeinotoimiston, sosiaalitoimiston ja Kelan. Opintojen yhteydessä nuoret ovat saaneet ohjausta opinto-ohjaajalta ja kuraattorilta sekä erityisopettajalta, jonka kanssa yksi nuorista kuvaa moniammatillisen palaverin pitämisestä hänen tilanteensa etenemisen vuoksi. Näitä kaikkia edellä mainittuja tahoja on myös kuvattu osapuoliksi, jotka ovat ohjanneet nuoret työpajatoiminnan piiriin. Yhdessä tapauksessa nuori on saanut kaveriltaan vinkin työpajatoiminnasta. Lisäksi etsivä nuorisotyö on ollut yhteydessä kahteen nuoreen ja esitellyt toiselle heistä työpajatoimintaa.

Puolet nuorista kuvaa kokemuksiaan kuntoutuksellisten tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä, mihin kuuluu lääkäreitä ja psykologeja sekä muita kuntoutuksellisia osapuolia, kuten erilaisia terapioita, osastohoitoa, kuntoutusjaksoa tukiportaalla sekä kuntouttavaa työnhakuvalmennuskurssia.

No tuottaa, ei silleen varsinaisesti oo että totaa. Lähinnä tän pajajakson aikana niin kun mitä oon täällä ollu nii sitten tuo (sairaalan nimi) on ollu niin kun. Sä varmaan tiiät sen (sairaalan nimi)? // Niin totaa oon käyny niin kun terapiakäynneillä siellä ja sitten on ollut psykologin tutkimukset.

Pyysin nuoria myös kuvaamaan muun ympäristön merkitystä heidän eri elämänvaiheissaan, joita osa nuorista toi esille muun myös keskustelun yhteydessä. Puolet nuorista kuvaa tämänkin tiimoilta kuntoutuksellisia

osapuolia ja hoitosuhdetta, ja kokevat niiden olleen merkityksellisiä elämänsä varrella:

Mmm no. No tietysti on lääkäri tai niikun lääkärisuhteet on niinku tai niinku hoitosuhde lääkäriin ja terapeuttiin, se on ollu iso apu, semmonen turva - -

Mutta no sitten mä sain sammaan aikaan niinku lääkityksen sitte.

Kolme nuorista mainitsee läheisten merkityksen eri vaiheissa elämää. Heiltä on saanut tukea ja jonkun ihmisen, jolle puhua:

No tosi hyvä että kun on semmonen tukeva oma ystäväpiiri, ystäviä kun mulla on niin paljon kavereita niin se on, ystävät erityisesti jotka on niin kun tukenu. Ne on niinku auttanu tosi paljon vaikeissa tilanteissa. Ja sama niin kun toisin päin että minäkin oon auttanu niitä jos on tarvinnu. On ollu iso merkitys ja niin pois päin. Pysyy järki päässä. Ja tietenki äitiki on ollu välillä kannustava. Välillä (naurahdus). Kyllä ja niin.

Muutama nuori kokee, ettei heillä ole ollut mitään erityisen merkittävää elämässä, mikä olisi vaikuttanut heidän elämäntilanteeseensa. Yksi heistä kokee, että on tehnyt asiat aina niin kuin itsestä on parhaalta tuntunut. Toinen mainitsee lopulta muuttamisen toiseen kaupunkiin olleen merkittävää:

En mä tiä onks mulla ollu mitään kauheen merkittävää. Muuta kun se että mä muutin tänne. // Täällä on paljon laajemmat mahdollisuudet kaikkeen.

No oikeestaan mm.. En tiä silleen, ei oikeestaan oo ku yksin assuu ja ellää ni ei oo sillä tavalla, en oo niinku ikinä kysyny keneltäkään niinku. Tai oon aina tehny niinku on itelle tuntunu hyvältä että.

7 POHDINTA

Olen koonnut kuuden kuvauskategorian alle nuorten kuvauksista rakentuneen kokonaisuuden, joka kuvaa nuorten kokemusten variaatiota työpajatoiminnasta. Kuvauskategorioihin sisältyy ryhmät, joita erittelin tulososiossa. Taulukkoon (taulukko 1) olen koonnut kokemusten jakautumista eri teemoihin ja edelleen alateemoihin. Osa ryhmistä painottuu korostuneesti jo haastattelurungossa esiintyneiden teemojen pohjalle, mutta osan ryhmistä olen nostanut pelkästään nuorten kuvausten pohjalta.

Nuoret kuvaavat kokemuksiaan työpajatoiminnasta ennen työpajatoimintaan tulemista heränneinä mielikuvina ja mielikuvina työpajatoiminnan kanssa tehtävän yhteistyön edetessä. Moni nuorista korostaa etenkin toiselle työpajajaksolle tulemista hyvillä mielin tai ainakin jokseenkin avoimin mielin palaamisena. Nuoret myös kuvaavat kokemuksiaan työpajatoiminnan arjen kuvauksina, joissa korostuvat etenkin toisen työpajajakson jäsenyneemmät toiminnan muodot nuoren tilanteen etenemisessä verrattuna edeltävään jaksoon. Toisaalta osa nuorista kuvaa aiempaa jaksoaan täysin epäonnistuneeksi, mikä on vaikuttanut myös mielikuviin uudesta työpajajaksosta. Kokemuksissa korostuvat lisäksi työpajatoiminnan suuri merkitys etenkin elämänhallinnan vahvistumisessa ja tulevaisuuden suunnan rakentumisessa. Osalla tulevaisuuden suunta ei ole vielä rakentunut, vaikka nuoret odottavat sen selkeytymistä työpajan tehtäväksi. Nuoret kuvaavat elämäntilanteidensa vaihtelemista ja toisaalta myös tulevaisuuden suunnitelmiaan. Elämäntilanteissa korostuvat koulutus- ja työelämäkuvaukset työttömyysjaksoineen, mutta muutama nuorista kuvaa myös parisuhdetta ja sen vaikutusta sekä muuttamista. Lisäksi nuoret erittelevät erilaisia yhteistyöelimiä, joiden kanssa ovat toimineet työpajan lisäksi. Nuoret kuvaavat läheistensä ja kuntoutuksellisten osapuolten

merkitystä elämässään ja toisaalta työpajan kanssa tehtävän yhteistyön puuttumista työpajajaksojen jälkeen.

Toteutin laadullisen, aineistolähtöisen tutkimuksen, jossa hyödynsin väljästi fenomenografista tutkimusotetta. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata, millä tavoin työpajanuoret, jotka ovat olleet työpajatoiminnan piirissä useamman jakson, kuvaavat kokemuksiaan työpajatoiminnasta. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, millaisena nuoret kokevat elämäntilanteensa eri toimenpiteiden edetessä, kun on otettu huomioon heidän elämäntilanteensa kokonaisvaltaisesti. Keräsin aineiston haastattelemalla kahdeksaa nuorta Pohjois-Savon alueen kolmesta eri työpajasta. Toteutin haastattelun teemahaastatteluna ja toteutin aineistonkeruun työpajoilla.

TAULUKKO 1. Kuvauskategoriat nuorten kokemuksista työpajalla huomioiden eri toimenpiteet ja koko elämäntilanne eri pajajaksojen välillä.

Mielikuvat työpajatoiminnasta	Työpajatoiminnan arki	Työpajatoiminnan merkitys	Elämäntilanteen vaihtelut	Tulevaisuus ja tulevaisuuden toiveet	Yhteistyö eri toimenpiteiden kautta
<p>Mielikuvat työpajatoiminnasta ja odotuksien vastaaminen</p> <p>Toiminnan rakentaminen nuorta varten</p> <p>Jokseenkin avoimin mielin toimintaan tuleminen ja palaaminen</p> <p>Mielikuvien toteutumisen ja toteutumattomuus</p>	<p>Toiminnan eteneminen ja toiminnan muodot pajalla</p> <p>Toiminnan arjen kuvaukset</p> <p>Toiminnan jäsentyminen toisella pajajaksolla</p>	<p>Työpajatoiminnan merkitys omassa elämässä ja nuorten elämässä yleisesti</p> <p>Merkitys elämäntilanteen kannalta</p> <p>Merkitys halutun tulevaisuuden kannalta</p> <p>Haluttua tulevaisuutta kohti</p>	<p>Elämä ennen työpajaa</p> <p>Mielenterveys</p> <p>Opintojen keskeytykset</p> <p>Työttömyys</p> <p>Elämäntilanne 1. pajajakson jälkeen</p> <p>Työttömyyden tai mielenterveydellisten ongelmien jatkuminen 1. pajan jälkeen</p> <p>Uudet opintojen keskeytykset</p> <p>Elämäntilanne nyt</p> <p>Elämäntilanteen selkiytyminen</p> <p>Samassa pisteessä oleminen</p> <p>Parisuhde ja muuttaminen</p>	<p>Tulevaisuuden koulutus- ja työelämäsuunnitelmat</p> <p>Alanvaihto, opintojen jatkaminen</p> <p>Epäselvyys tulevasta</p> <p>Toiveet oman tilanteen etenemisestä työpajalla</p> <p>Ei toiveita</p> <p>Tulevaisuuden kuvan selkeyttäminen</p> <p>Elämäntilanteen vahvistaminen</p>	<p>Työpajan kanssa tehty yhteistyö toiminnan ulkopuolella</p> <p>Yhteistyön puuttuminen nuoren kanssa</p> <p>Muu yhteistyö</p> <p>Monenlaisia toimenpiteitä ja yhteistyöelimisiä</p> <p>Muun ympäristön merkitys</p> <p>Muiden yhteistyöelimien ja läheisten merkitys</p>

Tilanne nuorten hyvinvoinnista puhuttaa ja se on edelleen yhteiskuntapoliittisessa puheessa ajankohtainen keskustelunaihe. Suomessa nuorten syrjäytymiseen liittyvä puhe alkoi nousta esiin ensimmäisen kerran 1980-luvulla nuorisotyöttömyyden ja koulukeskeytysten vuoksi. (Perttula 2015.) Keskustelu on viime vuosina ollut jälleen tiivistä ja nuorten hyvinvoinnista ollaan kiinnostuneita. Erityisesti nuorten syrjäytymistä ehkäisemiseksi on laadittu Nuorisotakuuksi (2013) kutsuttu hanke takaamaan nuorille yhä kohdistetumpaa tukea etenkin koulutus- ja työuran etenemisessä sekä muun kohdennetun tuen antamisessa. Perttula (2015) on kritisoinut syrjäytymisdiskursseja tutkivassa ja tuen oikeanlaista kohdistamista erittelevässä väitöskirjassaan Nuorisotakuun (2013) toimivuutta ja kohdennetun tuen saavutettavuutta. Hän korostaa, että huoli nuorten tilanteesta on todellinen ja kiinnostus jälkipolvien menestymistä kohtaan on tärkeää työtä. Tuen kohdistaminen ja toiminta siellä, missä sitä todella tarvitaan, on ollut hänen mielestään epäonnistunutta. Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto (2014) tuo esiin nuorisotyöttömyyden tilannetta kartoittavassa tuloksellisuuskertomuksessaan Nuorisotakuun (2013) kohdentumisen epäonnistumisen. Nuorten työttömyystilanne ei ole lähtenyt barometrin tulosten mukaan laskuun, mikä osaltaan johtuu taloudellisesta tilanteesta, mutta myös Työ- ja elinkeinotoimiston vähentyneestä työvoimasta (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014). Perttula (2015) korostaa suomaista yhteiskuntapoliittista keskustelua värittävänsä edelleen ongelmien näkyminen nuorena itsessään, jolla on vastuu omasta tilanteestaan. Samalla Kuronen (2011), joka on tutkinut ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten kokemuksia, lisää tehokkuuden normin koulutus- ja työpolulla korostuvan nuorten puheessa. Niissä painotetaan nopeita siirtymiä ja tehokasta tulevaisuuden suunnittelua (Kuronen 2011). Nuorten todellisiin ongelmiin vastaamattomuus on edelleen ajankohtainen kysymys, jolloin koulukeskeytysten, koulupudokkuuden ja nuorisotyöttömyyden todelliset taustat tulee tiedostaa, jotta tuen oikeanlainen kohdistaminen tulisi mahdolliseksi, ja jotta muutokset osattaisiin kohdistaa yhteiskunnan

rakenteisiin yksilön vastuuttamisen sijasta (Perttula 2015). Erittelen seuraavaksi pohdinnassani nuorten puhetapoja ja kokemuksia työpajatoiminnasta.

Nuorten elämäntilanteet ennen työpajatoiminnan piiriin tulemistä sisältävät varsin paljon koulukeskeytyksiä. Vain kolme nuorista on hankkinut ammatillisen koulutuksen. Osalla nuorista taustalla on useampiakin keskeytyksiä toisen asteen koulutuksesta. Souto (2013) on haastatellut Nuorten tuki -hankkeen (2012) yhteydessä nuoria, joiden etenemistä koulutusuralla on yritetty parantaa. Souto (2013, 113) mainitsee hankkeen nuorten taustoissa toistuvan koulutuksen keskeyttämiset, ja elämäntilanteissa jaksamisongelmat, masennuksen, itsetunnon puutteen ja näköalattomuuden sekä yksinäisyyden kuvaukset. Nämä toistuvat myös tämän tutkielman nuorten kuvauksissa. Tämän tutkielman nuoret eivät kuvaa elämäntilanteeseensa vaikuttaviksi tekijöiksi vanhempien tuen puutetta, koulukiusaamista tai asunnottomuutta, kuten Soudon (2013) tutkimuksessa. Toisaalta tämän tutkielman nuoret kuvaavat taustojaan korostuneesti koulutus- ja työpolkujensa kautta. Souto (2013) lisää, että itse koulutuksen keskeyttämisen syyt ovat johtuneet esimerkiksi motivaatio-ongelmista, elämäntilanteen hankaluudesta, vääristä alavalinnoista, mielenterveysongelmista ja tuen puutteesta oppilaitoksessa. Samoja syitä kuvastavat myös nuoret tässä tutkielmassa.

Koskinen ja Mäkeläinen (2013) kuvaavat TehoAPAJA-hankkeen nuoria, joilla on myös koulukeskeytyksiä takanaan, ja ovat tulleet hankkeeseen vain peruskoulun käyneinä. Myös tämän hankkeen tutkinon omaavien taustalla on halu vaihtaa alaa. Tutkielmani nuoret eivät kuitenkaan kuvaa puutteellista työkokemusta ja vanhentunutta koulutusta elämäntilanteidensa kuvauksissa. Koskinen ja Mäkeläinen (2013) korostavat, että nuorten työpajoilla 70 prosentilla nuorista on pelkkä peruskoulu suoritettuna. Kurosen (2011) tutkimuksen nuorten puheessa korostuukin nuorten elämänsuunnittelun ja koulutuksen suorittamisen tehokkuusajattelu, minkä voisi nähdä lopulta vaikuttavan siihen, että osa nuorista keskeyttää opintonsa väärin ja liian nopeasti tehtyjen valintojen takia (myös Perttula 2015). Lisäksi Kurosen (2011) tutkimuksen nuoret painottavat tehokkuusajattelua siinä, että opinnot pitäisi

pystyä suorittamaan lyhyessä ajassa. Pohtimisen arvoista on, johtuvatko mielenterveysongelmat ja jaksamisongelmat juuri nopeasta suorittamisesta, minkä voisi nähdä mahdolliseksi, koska kaikkien nuorten koulutuskeskeytykset eivät johdu väärästä alavalinnasta. Tämän tutkielman nuorista kukaan ei ole palannut opintoihin, jotka he ovat aloittaneet ennen työpajatoiminnan piiriin tulemistä. Toisaalta kaikki keskeytykset toisella jaksolla ovat johtuneet henkilökohtaisista tai mielenterveydellisistä ongelmista, ja osa aikookin jatkaa samaa koulutustaan, kunhan he ovat ensin kuntoutuneet.

Tässä tutkielmassa nuoret kuvaavat työpajatoimintansa etenemistä työpajan arjen askareiden ja työtehtävien kuvauksin, jolloin he mainitsevat erityisesti omaan koulutusalaansa tai kiinnostuksen kohteisiinsa liittyviä tehtäviä. Nuoret ovatkin kuvanneet, että työpajalla saa keskittyä tekemään asioita, mitä he itse haluavat tehdä, ja toiminnan voi rakentaa omista lähtökohdistaan käsin. Nuoret kuvaavat myös erikseen työpajatoiminnan etenemistä ja arkea ensimmäisellä ja toisella jaksolla. Niissä onkin huomattavissa variaatiota. Ensimmäistä jaksoa muutama nuorista kuvaa suorastaan epäonnistuneeksi eivätkä he koe hyötynensä jaksosta kuin rahallisesti ja työpajatoiminnasta tietoisesti tulemisen kautta. Toiset taas kuvaavat toista työpajaksoaan tavalla, jossa painottuu selkeämmin strukturoitua toimintaa, jolla on ollut nuoren tilanteen ja tulevaisuuden kannalta enemmän merkitystä. He kuvaavat selkeämpiä suunnitelmiaan, kuten viikkojärjestyksen tekemistä, jossa on vaihtelevasti koulutukseen valmistautumista ja vapaampaa työskentelyä. Yksi nuori kuvaa myös suunniteltuja pohdintatehtäviä, jotka liittyvät muuhunkin kuin vapaaseen toimintaan, jota nuori puolestaan kuvaa vähättelevämmin.

Voisi siis todeta monen nuoren kohdalla toisen työpajakson muodostuneen edellistä kohdennetumpaan ja onnistuneempaan toimintaan, kun he kuvaavat eri toiminnan muotojaan. Voi myös olla, että ensimmäisellä jaksolla nuoret eivät ole vielä kyenneet tehostetumpaan ja suunnitellumpaan työskentelyyn. Toisaalta tällöin jää pohtimisen arvoiseksi, miksi nuoret ovat edenneet muualle työpajatoiminnan piiristä. Mielenkiintoista olisikin tutkia

jatkossa sitä, ovatko nuoret kokeneet työpajalle palaamisen syiksi liian väljät toiminnat muodot, jotka eivät ole edistäneet heidän tilannettaan tarpeeksi. Ja kuinka paljon nuoret korostavat edellisten työpajajaksojensa epäonnistumisen vaikuttaneen uudestaan työpajajaksoille tulemiseen.

Ensimmäisen työpajajakson tarpeiden vastaamattomuus nuoren tilanteeseen voi nähdä kuvastuvan elämäntilanteiden etenemisessä työpajajakson jälkeen, kun osa nuorista on jäänyt työjaksojensa jälkeen työttömiksi ja osa on lopulta keskeyttänyt koulutuksensa. Ne nuoret, jotka eivät kokeneet hyötyneensä ensimmäisestä työpajajaksostaan, olivatkin jääneet pidemmäksi aikaa työttömiksi työpajajakson jälkeen, vaikka toinen heistä oli ollut jakson palkkatukitöissä. Pohjantammi (2009), joka on tutkinut valtakunnallisesti työpajatoiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, korostaa, ettei työttömyyttä tulisi nähdä pelkästään negatiivisena sijoittumisena. Näiden nuorten kokemuksissa korostuvat kuitenkin työttömyysjaksojen haitanneen heidän hyvinvointiaan, ja nämä nuoret ovatkin olleet varsin pitkiä jaksoja työttöminä. He kertovat palanneensa työpajatoiminnan piiriin, koska yksinolo on alkanut vaikeuttaa kotoa lähtemistä ja uusiin paikkoihin menemistä. Toisaalta työttömyys on vaikuttanut siihen, että nuori on lähtenyt hakemaan uutta aktivoitumista työpajalta, jotta hän ei kokisi vielä aktiivisempia toiminnan muotoja liian kuormittaviksi. Nuori mainitseekin haluavansa mahdollisimman pian alkaa tekemään jotain muuta toimintaa, kuten työharjoittelua ja pohtia myöhemmin koulutusmahdollisuuksiaan.

Vielä yhden huomion ensimmäisen työpajajakson tarpeisiin vastaamattomuudesta tuovat esiin nuoret, jotka ovat ilmaisseet työpajalle palaamisen syyksi pelkästään työttömyyden ja alanvaihdon. Nämä nuoret ovat olleet välillä töissä tai työharjoittelussa, ja yksi nuorista haki myös koulutukseen työpajan jälkeen. Kun hän ei päässyt koulutukseen, hän on tehnyt palkkatukitöitä ennen työttömäksi jäämistään. Pohtimisen arvoista onkin, ovatko nuoret jääneet ilman pitkälle tähtäävää elämänsuuntaa työpajalta lähtiessään. Nuoret eivät kuitenkaan ole palanneet takaisin työpajatoiminnan piiriin eivätkä he kuvaa varasuunnitelmia elämälleen työpajajakson jälkeen.

Kun pyysin nuoria kuvailemaan työpajalla tehtyjä suunnitelmia, he nostivat esiin lähinnä työtoimintaan liittyviä asioita, kuten päivän työtehtävien jakamista eri ihmisille. Muita suunnitelmia he eivät tuo esiin.

TehoAPAJA-hanke (2013) on pyrkinyt korostamaan tehokkaampien jatkosuunnitelmien tekemistä, jotta halutun tulevaisuuden rakentaminen tulisi esteettömämmäksi. Ideana on nimenomaan kirjallisen jatkosuunnitelman laatiminen. TehoAPAJA-hankkeessa (2013) työttömille aikuisille on rakennettu työpajatoiminnan tyyllisiä toimintoja, joissa toteutetaan 3,5 kuukauden mittaista ammatillista valmennusta varasto-, talonrakennus-, auto- ja pienkonekorjausaloilla. Koskinen ja Mäkelä (2013, 18) kuvaavat hankkeessa toteutettavien kirjallisten jatkosuunnitelmien laatimista, joihin kirjataan tarkasti valmennettavan kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta hänen tulevaisuutensa tavoitteet ja niiden saavuttamiseen tähtääminen. Sen tarkoituksena on toimintaan osallistumisen jälkeenkin ohjata esimerkiksi Työ- ja elinkeinotoimistoa tarjoamaan nopeasti kohdennettuja palveluita, jos valmentautuja sellaisia tarvitsee. Valmennettavalle annetaan myös mahdollisuus olla uudestaan yhteydessä TehoAPAJAn henkilöstöön, jos hän tarvitsee tukea työnhakuun tai muuhun tukeen. Hyvin konkreettisten ja kirjallisten jatkosuunnitelmien laatiminen voisi hyödyttää tämänkin tutkielman nuoria saumattomamman tulevaisuuden rakentamisessa ja varasuunnitelmien luomisessa, kaikki ei menekään niin kuin on suunniteltu.

Tässä tutkielmassa toiselle työpajajaksolle tullessaan moni nuori kuvaa toiveikkautta. Lähes jokainen nuori on palannut hyvillä mielin työpajatoiminnan pariin tai vähintäänkin avoimemmin mielin. Työpajatoimintaa onkin kuvattu tärkeäksi, vaikka nuoret ovat palanneet sen pariin toistamiseen. Muutama nuorista kuvaa kuitenkin tämänhetkistä elämäänsä samassa pisteessä olemisena kuin ennen työpajatoimintaan astumista. Työpajatoiminnan paikka nuorten elämässä selvästi korostuu, ja moni nuori ei koe saavutettua elämäntilannettaan mahdolliseksi ilman työpajatoimintaa. Tätä korostavat myös ne nuoret, jotka kokevat olevansa

samassa tilanteessa kuin ennen työpajatoimintaa. Toinen jakso on siis tämän tutkielman nuorilla tullut tarpeeseen.

Pohtimisen arvoista on, onko ensimmäinen työpajajakso loppunut liian varhain, jos nuoret ovat palanneet takaisin. Tämä kaipaa mielestäni jatkotutkimusta, ja jatkotutkimuksissa tulisikin ottaa huomioon toistuvat työpajajaksot. Varsin monella nuorella työpajatoimintaan palaaminen on johtunut koulutuksen keskenjättämisestä. Keskeytykset ovat mahdollisesti johtuneet väärästä alasta tai mielenterveydellisestä tilasta. He myös nostavat esiin sen, etteivät heidän elämänhallintataitonsa, opiskelu- tai työkykynsä olleet kehittyneet sille tasolle, että opiskelu tai työnteko olisi mahdollista, vaikka sopiva ala olisi löytynytkin. Osa nuorista korostaakin toivovansa elämänhallinnan ja työskentelytaitojensa kehittyvän ennen toisen työpajajakson loppumista ja opintojen jatkamista. Myös Söderlundin tutkimuksessa (1995) ja Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeessa (2013) nuoret kritisoivat työpajajaksojen lyhyttä kestoja. Kehittämishankkeen nuoret painottavat lyhyen keston vaikuttaneen oman tulevaisuuden kuvan jäsentymättömyyteen niin lyhyessä ajassa.

Toisaalta kysyessäni työpajan kanssa tehdystä yhteistyöstä jakson jälkeen, kaikki nuoret mainitsevat yhteistyön loppuneen toiminnan päätyttyä. Souto (2013) mainitsee, että Nuorten tuki -hankkeessa (2012) on pyritty jatkamaan yhteistyötä nuoren kanssa hänen siirtyessä työpajajakson loputtua. Yhteistyöllä on toivottu täyttämään työpajan ja koulutuksen tai työelämän välistä kuilua antamalla nuorelle tukea siinäkin vaiheessa, kun hän on päässyt koulutukseen ja työelämään. Souto korostaa, että seuraavaan instituutioon astuttaessa ei tulisi unohtaa tuen jatkamista. Yhteistyön jatkamista korostavat myös Koskinen ja Mäkelä (2013) TehoAPAJA-hankkeen yhteydessä. Elisa Lipponen (2015) mainitsee myös Nuotta-valmennuksen pyrkivän toimimaan työpajatoiminnan jatkeena tai osana.

Yhteistyön jonkinlaisella jatkamisella voisi olla merkitystä, jotta nuoret eivät kokisi *tyhjän päälle* jäämistä, jos elämä ei sujukaan toivotulla tavalla. Pohtimisen arvoista on, voisiko työpajatoiminta jatkaa nuoren kanssa

toimintaa, vaikka nuori jatkaisi elämäänsä koulutukseen, työelämään tai työttömyyteen. Tämä voisi estää ongelmien uudelleen kehittymistä liian pitkälle. Samalla se voisi estää koulutuksen keskeyttämistä ja negatiiviseksi koettua tyhjän päälle jäämistä ja työttömyyttä, jos yhteistyö ei jatku kuin vasta siinä vaiheessa, kun ongelmat ovat päässeet uudestaan kasaantumaan.

Yksi nuorista on kuvannut juuri tällaista tilannetta, kun hän on jäänyt työpajajakson jälkeen kesän ajaksi yksin ilman mitään toimintaa. Samalla, kun uuteen koulutuspaikkaan olisi pitänyt valmistautua, nuori alkaa menettää vähitellen arkista rytmiään. Koulutus hänen kohdallaan on lopulta keskeytynytkin pian aloituksen jälkeen. Toinen nuori kuvaa myös elämäänsä vaikeaksi opintojensa parissa ja kotona ollessaan. Työpajan hän kokee auttavan parhaiten tasapainottamaan omaa elämäänsä. Hän kuitenkin kokee itsensä tällä hetkellä ja edelliselle työpajajaksolle palatessaan elämäänsä kyllästyneeksi, koska erilaisista toimenpiteistä huolimatta hän ei pääse elämässään eteenpäin. Perttula (2015) ja Silvennoinen (2002) nostavat esiin aktivointitoimenpiteet kriittisessä valossa. He korostavat, että joskus koulutuksessa vaikeuksia kokeva ja näin ollen etenemätön nuori ei välttämättä hyödykään erilaisista pedagogisista ja sosiaalisista tukipalveluista eikä pysty hyötymään riittävästi koulutuksesta. Lopulta hän voikin ajautua toistuvaan aktivointitoimenpiteiden kierteeseen (Perttula, 2015) eikä nuori pääsekään irti jatkuvasta *oravanpyörästänsä*.

Työpajatoiminta mainitseekin yhdeksi sen päätehtävistä varhaisen puuttumisen ja verkostomaisen moniammatillisen yhteistyön, jossa toimenpiteiden ja osapuolten pitäisi pystyä toimimaan saumattomasti toistensa välillä, ja parhaassa tapauksessa liitostua toisiinsa. Työpajakoulumainen toiminta on pyrkinyt edistämään tällaisia toiminnanmuotoja. Ongelmia kokevat nuoret voisivat jatkaa opintojaan koulutuksen yhteydessä olevassa työpajakoulussa, jossa opiskelu ei ole niin teoreettista ja kuormittavaa. Samalla se keskittyy nuorien ongelmien huomioimiseen kokonaisvaltaisemmin, on sitten kyse oppimisvaikeuksista, sosiaalisista tai psyykkisistä ongelmista. Esimerkiksi Laptuote-säätiö (laptuote.fi) kuvaa toimintaansa ammatillista

koulutusta tukevana toimintana, jossa on mahdollista räätälöidä erilaisia opiskelupolkuja. Räihä (2012), joka esittelee raportissaan toteutettuja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamia työpajaprojekteja, kuvaa erilaisten työpajaprojektien lisäksi VÄYLÄ-työpajakouluprojektia. Hän mainitsee, että sen tarkoituksena on juuri koulutuksen suorittamisen tukeminen niin, etteivät opinnot keskeytyisi, ja ettei nuori joutuisi liikkumaan palvelusta toiseen. Räihä (2012) kuvaa lisäksi Pajalta tutkintoon -hanketta, jossa on pyritty kehittämään malli olemassa olevien työpajojen ja ammattiopistojen yhteistyön lisäämiseksi ja nuorten yksilöllisen oppimisen ja tilanteen tunnistamiseksi.

Toisaalta tällaisen toiminnan laajentumisen voisi nähdä estyvän resurssipulan takia, kun moni nuori ei pääse edes nykyisenkaltaiseen työpajatoimintaan mukaan työpajan paikkojen ollessa täynnä. Nuori joutuu odottamaan pajalle pääsyä tai pahimmassa tapauksessa hän ei kuule koko toiminnasta mitään. Esimerkiksi Työ- ja elinkeinotoimisto on pyrkinyt ehkäisemään täysien paikkojen ongelmaa jättämällä kertomatta työpajatoiminnan mahdollisuudesta yhtenä vaihtoehtona. Tällaisia näkökulmia nostavat esiin Porvoon Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen (2013) nuoret, jotka kokevat, että työpajatoimintaa ehdotetaan vasta, kun muuta ei ole tarjolla. Viranomaiset juuri perustelevatkin työpajalle ohjaamattomuuden johtuvan täysistä paikoista (Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishanke 2013). Lisäksi Pajalta tutkintoon -hankkeen projektipäällikkö Marita Mattila (2012) korostaa hankkeen päälopputulokseksi, että yhteistyö työpajojen ja oppilaitosten välillä vaatii henkilöresurssia, joka toimisi molempiin suuntiin kohdistettuna toimintana.

Tässä tutkielmassa nuoret kuvaavat elämäänsä jo kuuluvan erilaisia yhteistyöelimiä työpajan lisäksi. Läheisiä ja kuntoutuksellisia osapuolia nuoret pitävät merkityksellisimpinä elämäänsä vaikuttaneina tekijöinä työpajan lisäksi. Yhteistyötä nuoren kanssa tehneiksi osapuoliksi kuvataan omien opintojen henkilökuntaa, kuten opinto-ohjaaja, kuraattori ja erityisopettaja. Kuntoutukselliseksi osapuoliksi mainitaan esimerkiksi terapeutit ja lääkärit. Osa

nuorista mainitsee olleensa yhteydessä lähinnä Työ- ja elinkeinotoimistoon, Kansaneläkelaitokseen ja sosiaalitoimistoon.

Kuvasin jo aiemmin työpajatoiminnan merkitsevän suuresti nuorten elämässä. Muutama nuori kuvaa työpajatoiminnan merkitystä mahdollisten muiden elämänkulkujensa kautta. Osa nuorista pohtii, että he olisivat luultavasti töissä ilman pajaa. Yksi nuorista korostaa, ettei olisi ainakaan missään opiskelemissa. Nämä nuoret ovat kuitenkin hakeutumassa uudelle opiskelualalle. Muutkin nuoret kuvaavat eri aloille suuntautumista tulevaisuuden suunnitelmissaan. Monet heistä myös pohtivat, että saattaisivat olla kotona tekemättä mitään ilman työpajatoimintaa. Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksen (Myrskylä 2011, 18) mukaan työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä mukana olleet nuoret edistyvät paremmin tutkinnon suorittamisessa, opiskeluun suuntautumisessa ja työllistymisessä. Koulutussuuntautuneisuuden korostuminen on hyvä asia, koska koulutus ja työelämä ovat yhteydessä muun hyvinvoinnin ylläpitoon (esim. Myrskylä 2011; Sihto 2011). Myrskylä (2011) mainitsee, että omassa tutkimuksessaan nuorten opiskeluhaluun vähenevän iän karttuessa. Tämän tutkielman nuorten puheesta kuvastuu kuitenkin halu opiskella.

Souto (2013), Koskinen ja Mäkeläinen (2013) lisäävät toisen asteen koulutuksen olevan viimeinen kasvatuksellinen instituutio nuorten elämässä, jolloin heidät voi vielä tavoittaa. Tämän tutkielman nuoret kuvaavat tulevaisuuttaan koulutus- ja työelämäsuuntautuneesti eivätkä erittele muita elämäntilanteidensa suunnitelmia. Työpajalla voisi nähdä siis olevan merkitystä halutunlaisen tulevaisuuden rakentamisessa ja uuden suunnan ottamisessa nuorten elämässä. Merkitystä on erityisesti toisen asteen koulutukseen suuntautuneisuudessa. Väärä alavalinta on myös näillä nuorilla tarkoittanut pätkätyöttömyyttä. Yksi nuorista korostaakin, että saattaisi olla töissä, muttei olisi ainakaan onnellinen. Nuoret kokevat halutunlaisen tulevaisuuden saavutettavan itselle mielekkään koulutuksen kautta, ja he näkevät työpajatoiminnalla olevan keskeinen rooli oman suunnan hankkimisessa.

LÄHTEET

- Alastalo, M. 2005. Tutkimushaastattelun historia yhteiskuntatieteissä. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Aluehallintovirasto. 2013. Nuorten työpajatoiminta.
<https://www.avi.fi/web/avi/avustukset-nuorten-tyopajatoimintaan#.VEY98Cu9H8k>. Luettu 6.1.2014.
- Beck, W., van der Maesen, L., Thomese, F. & Walker, A. 2001. SocialQuality: A Vision for Europe. The Hague/London/Boston, Kluwer Law International, 346.
- Brinkmann, S. 2013. Qualitative Interviewing. Oxford University Press.
- Burchardt, T., Le Grand, J. and Piachaud, D. 1999. Social Exclusion in Britain 1991-1995. Social Policy and Administration, Vol 33, No. 3.
- Byrne, David. 2005. Social Exclusion. 2. painos. McGraw-Hill Professional Publishing.
- Dillabough, J.-A. , McLeod, J. & Oliver, C. 2014. Distant cities, travelling tales and segmented young lives: making and remaking youth exclusion across time and place. International Journal of Inclusive Education, 2015 Vol. 19, No. 6, 659–676.
<http://dx.doi.org/10.1080/13603116.2014.961687>. Luettu 1.5.2015.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Jyväskylä:Vastapaino.
- Gretschel, A. & Junttila-Vitikka, P. 2014. Jossain toisessa ajassa hän olisi jo kiinnittynyt. Teoksessa A. Gretschel, K. Paakkunainen, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 150; Verkkojulkaisuja 76.
- Hassinen, M. 2007. Mitä virkaa työpajoilla on tulevaisuudessa? Teoksessa A. Virtanen, M. Hautaluoma & Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (toim.) 2007. Kadonneet ja pudonneet – syrjäytymisen sietämätön raskaus. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

- Helne, T. 2004. Syrjäytymisen solmut – eli miksi syrjäytymisestä puhuminen on niin hankalaa? Teoksessa Helne, T., Hänninen, S. & Karjalainen, J. (toim.) Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Helne, Tuula. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes, Helsinki.
- Hirvonen, J. 2014. Nuorisotakuu – takuu yhteiskuntaosallisuudesta? Teoksesta A. Gretschel, K. Paakkunainen, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 150; Verkkojulkaisuja 76.
- Hyvönen, U. & Valtonen, M. 2014. Nuorisotakuu – ehjä kokonaisuus vai kasa toimenpiteitä? Teoksessa A. Gretschel, K. Paakkunainen, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 150; Verkkojulkaisuja 76.
- Häggman, E. 2011. Raportti työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä. Varsinais-Suomen ELY-keskus. http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/01d8880e03cf6c6fd09fd1e18ab5710d/1430159131/application/pdf/208826/raportti_tyopajatoiminnasta_ja_etsivasta_nuorisotyosta2011.pdf. Luettu 13.1.2015.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto: Opettajan koulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino. Tampere.
- Järvelä, S., Joutsu, E., Koskela, V. & Natri, T. 2008. Starttivalmennus: taiteen tekemisen keinoin kohti elämää. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry; Silta-Valmennusyhdistys ry.
- Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginali-saation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa M. Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 20. Yliopistopaino, Helsinki.
- Karjalainen, P. 1999. Nuorten työpaja – osallisuutta omaan elämään. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä 32/1999. Helsinki.

- Kieselbach, T. 2003. Long-Term Unemployment Among Young People: The Risk of Social Exclusion. *American Journal of Community Psychology*, Vol. 32.
- Kiilakoski, T. 2014. Kahdenlaisia ja kolmenlaisia ihmisiä. Teoksessa A. Gretschel, K. Paakkunainen, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 150; Verkkojulkaisuja 76.
- Komonen, K. 2007. Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. Mikkelin ammattikorkeakoulu: A: Tutkimuksia ja raportteja 21. PDF.
- Komonen, K. 2013. Mistä syrjäytymisessä on kysymys? Syrjäytyminen käsitteenä ja puheena. Teoksessa J. Ronkainen & M. Punamäki (toim.) Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Tutkimuksia ja raportteja Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Kortteinen, M. & Elovainio, M. 2012. Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012.
- Koskinen, K. & Mäkeläinen, L. 2013. TehoAPAJA – startti uuteen ammattiin aikuisille. TTS:n julkaisuja 417. Nurmijärvi: SP-Paino Oy.
<http://www.tehoapaja.fi/images/stories/tehoapaja/tj417.pdf>. Luettu 26.4.2015.
- Kuronen, I. 2011. Mun kompassin neula vaan pyörii. Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä.
- Kuure, T. Sosiaalisen vahvistamisen määrittely ja asema nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmässä. Teoksessa Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. 2015. Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina: Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
<http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/e90838cbcb43e54fcad6f371b8fa112/1430391726/application/pdf/447657/Sosiaalinen-vahvistaminen-käsitteenä-ja-palveluina.pdf>. Luettu 30.4.2015.
- Laakso, K. 1999. Nuorten pajat ja pajojen nuoret. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Larsson, S. 1986. Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi. Lund: Studentlitteratur.

- Laptuote-Säätiö. Työpajakoulu. <http://laptuote.fi/palvelut/tyopajakoulu/>.
Luettu 27.4.2015.
- Lin, K., Xu, Y., Huang, T. & Zhang, J. 2012. Social Exclusion and Its Causes in East Asian Societies: Evidences from SQSQ Survey Data. SpringerScience+Business Media B.V.
- Lipponen, E. 2015. Etsivien ja työpaja-valmentajien kokemuksia Nuotta-valmennuksesta. Teoksessa Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. 2015. Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina: Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
<http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/e90838cbcb43e54fcad6f371b8fa112/1430391726/application/pdf/447657/Sosiaalinen-vahvistaminen-käsitteenä-ja-palveluina.pdf>. Luettu 30.4.2015.
- Lämsä, A.-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto: Acta Universitatis Ouluensis 102.
- Mattila, M. 2012. Pajalta tutkintoon – uusien työpajamallien kehittäminen. Teoksesta Räihä, T. 2012. Sivuraiteilta uralle! Koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseen suunnatut ESR-projektit Kaakkois-Suomessa ja malleja muualta Suomesta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 21/2012.
- Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishanke 2013. Porvoon työpajatoiminnan arviointi nuorten näkökulmasta: Nuoret monialaisia palveluja kehittämässä – keskustelutilaisuuspäivän raportti Porvoossa 23.1.2013. Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
www.alli.fi/binary/file/-/id/678/fid/2168/. Luettu 15.10.2014.
- Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011.
- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Nummenmaa, A. N. & Nummenmaa T. 2002. Toisen asteen näkökulma. Teoksessa M-L. Julkunen (toim.) Opetus, oppiminen ja vuorovaikutus. Vantaa: WSOY, 68–71.
- Nuorisotakuu. Etsivä nuorisotyö.
http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/jotain_muuta/etsiva_nuorisotyö. Luettu 3.10.2014.

Nuorisotakuu. Tietoa nuorisotakuusta.

<http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu>. Luettu 6.10.2014.

Nyyssölä, K. 1999. Paja-arkea ja pajahuumaa: raportti turkulaisten työpajojen toiminnasta ja kehittämismahdollisuuksista. Turun kaupungin nuorisoasiainkeskus.

Opetusministeriö 2006. Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset. Opetusministeriö.fi.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/Liitteet/OPM_paatos_25102006.pdf.

Luettu 23.9.201.

Opetusministeriö. 2006. Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/Liitteet/OPM_paatos_25102006.pdf.

Luettu 3.12.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Etsivä nuorisotyö.

http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyoe/. Luettu 3.10.2014.

OPM 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Helsinki.

Paakkunainen, K. 1998. Kama-Saksan ihailusta Eurooppalaiseen kumppanuuteen. Onko saksalaisesta nuorisopolitiikasta meille malliksi? Nuorisotutkimus 2000/78. Helsinki.

Paju, P. & Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki.

Parker, I. 2005. Qualitative Psychology: Introducing Radical Research. Buckingham: Open University Press.

Pekkala, T. 2004. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Valtakunnallinen työpajayhdistys & Balanssi Akatemia. Helsinki.

Perkkiö, T. 2013. Työpajoja riivaa työvoimapula, tulijoilta vaaditaan ammatillista suuntaa. Yle Uutiset: Kotimaa.

http://yle.fi/uutiset/tyopajoja_riivaa_tyovoimapula_tulijoilta_vaaditaan_ammattillista_suuntaa/6563203. Luettu 15.10.2014.

- Perttula, R. 2015. Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. Studies in Education, Psychology and Social Research 517.
- Pirani, E. 2011. Evaluating Contemporary Social Exclusion in Europe: A Hierarchical Latent Class Approach. Springer Science+Business Media B.V.
- Pohjantammi, I. 2009. Pajatoiminnan vaikutuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnin yhteydet? Nuorta ei jätetä -hanke.
- Puuronen, A. 2014. Millä saa pääsy lipun yhteiskuntaan? Teoksesta A. Gretschel, K. Paakkunainen, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 150; Verkkojulkaisuja 76.
- Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9. painos. Helsinki: WSOY.
- Repo, P. 2014. "Nuorisotakuu ei toimi, te-toimistot eivät auta työhön". Helsingin Sanomat: Kotimaa 24.4.2014 2:00. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1398275595328>. Luettu 5.10.2014.
- Ronkainen, J. 2013. Johdanto:Nuorten syrjäytyminen – kuka puhuu, kenen äänellä ja mistä pitäisi puhua? Teoksesta Ronkainen, J. & Punamäki, M.(toim.) 2013. Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. A:Tutkimuksia ja raportteja 78.
- Room, G. 2000. Social Exclusion, Solidarity and the Challenge of Globalisation. International Journal of Social Welfare, Vol. 9, No. 2.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori, & L. Tiittula (toim.) 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Räihä, T. 2012. Sivuraiteilta uralle! Koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseen suunnatut ESR-projektit Kaakkois-Suomessa ja malleja muualta Suomesta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 21/2012.
- Sihto, M. 2011. Esipuhe. Teoksesta
- Silver, H. & Miller, S.M. 2003. Social Exclusion: The European Approach to Social Disadvantage. Indicators, 2(2):1-17.
- Souto, A-M. 2013. Toiselta asteelta pudonneet vai pudotetut? Näkökulmia ammatillisen koulutuksen keskeyttämiseen ja Nuorisotakuun toteuttamiseen. Teoksessa J. Ronkainen & M. Punamäki (toim.) 2013.

- Nuoret ja syrjäytyminen Itä-Suomessa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. A:Tutkimuksia ja raportteja 78.
- Stubbs, S. 2006. Social exclusion doesn't stop at 18. Haymarket Business Publications Ltd. Regeneration & Renewal 14.
- Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2011. Nuotta-valmennus - Sosiaalista vahvistumista nuorille. Suomen nuorisokeskusyhdistys ry.
<http://www.snk.fi/fi/palvelut/nuotta-valmennus/> Luettu 29.5.2015.
- Säkjärvi, M. 2012. Nuoret pois palveluoravanpyörästä. Selvitys nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen tilanteesta Rajanylittäjät-hankkeen kunnissa keväällä 2012. Sosiaalikehitys Oy.
- Söderlund, T. 1995. Tauko tilapäisyyteen - työllistettyjen nuorten käsityksiä pajatyöstä. Teoksessa K. Paakkunainen (toim.) Nuori työtön - itkijä, katsoja vai ratkaisija. Nuorisotutkimus 2000, 1/95. Helsinki, 94-108.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori, & L. Tiittula (toim.) 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilinteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Tsakoglou, P.& Papadopoulos, F. 2002. Aggregate Level and Determining Factors of Social Exclusion in Twelve European Countries. Journal of European Social Policy vol. 12 no. 3.
<http://esp.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/content/12/3/211.full.pdf+html>.
Luettu 20.4.2015.
- Työpajatieto 2014. Työpajatoiminnan historia. Työpajatieto.fi.
http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/mika_on_tyopaja/tyopajatoiminnan_historia/. Luettu 3.10. 2014.
- Valkonen, L. 2006. Viides- ja kuudenluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13293/9513925692.pdf?sequence=1>. Luettu 4.4.2012.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. 2015. Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina: Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
<http://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/e90838cbcb43e54fcad6f371b8fa112/1430391726/application/pdf/447657/Sosiaalinen-vahvistaminen-kasitteenä-ja-palveluina.pdf>. Luettu 30.4.2015.

- Valtakunnallinen työpajayhdistys 2014. Historiaa. Tpy.fi.
<http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/historiaa/>. Luettu 11.10.2014.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys 2014. Mikä on TPY. Tpy.fi.
http://www.tpy.fi/mika_on_tpy/mika_on_tpy/. Luettu 11.10.2014.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014. Nuorisotyöttömyyden hoito.
Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset.
http://www.vtv.fi/files/4117/8_2014_Nuorisotyottomyyden_hoito.pdf.
Luettu 10.3.2015.
- Virtanen, P. 1998. Innovatiiviset työpajat. ESR-julkaisut 18/98. Helsinki:
Työministeriö.
- Walker, A. & Wigfield, A. 2004. The Social Inclusion Component of Social Quality. UK: University of Sheffield. European Network on Indicators of Social Quality (ENIQ). European Foundation on Social Quality. University of Sheffield.
- Wearing, M. 2011. Strengthening youth citizenship and social inclusion practice – The Australian case: Towards rights based and inclusive practice in services for marginalized young people. Children and Youth Services Review 33, 534–540.
http://ac.els-cdn.com.ezproxy.jyu.fi/S0190740910001568/1-s2.0-S0190740910001568-main.pdf?_tid=95f02fda-f002-11e4-9561-00000aacb361&acdnat=1430485642_be60c4cff35583f7d1400c65f2ceabdb. Luettu 1.5.2015
- Yates, S. & Payne, M. 2006. Not so NEET? A Critique of the Use of ‘NEET’ in Setting Targets for Interventions with Young People. Journal of Youth Studies. Volume 9, Issue 3, 2006.
<http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13676260600805671>. Luettu 25.10.2014.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

1 Taustatiedot

- Ikä? Koulutus?
- Voisitko kuvailla tämänhetkistä elämäntilannettasi?
- Kauanko olet ollut mukana työpajatoiminnassa? Kauanko jatkuu?

2 Työpajatoiminnan alku ja sitä edeltänyt tilanne

- Millainen elämäntilanne sinulla oli ennen kuin tulit työpajatoimintaan mukaan ensimmäisen kerran?
- Millainen kuva sinulla oli työpajatoiminnasta ennen toimintaan mukaan tulemistä?
  - Miten sait tietää työpajatoiminnasta?
- Kuinka pääsit mukaan toimintaan?
- Voisitko kuvailla, kuinka aiempi pajajaksosi eteni?
  - Millaisia toimenpiteitä tehty/ millaista toimintaa? Millaista yhteistyötä muiden palveluiden kanssa?
  - Millä tavalla osallistuit suunnitteluun?
- Millainen elämäntilanne sinulla oli tämän aiemman pajajakson päättyessä?
- Millaista yhteistyötä kanssasi tehtiin pajajakson jälkeen työpajan puolelta?

3 Uusi asiakkuus, uudet jaksot ja tilanteen eteneminen

- Minkälaisista syistä päädyit uudestaan työpajalle? / jatkoit pajalla?
- Millä mielellä tulit uudestaan pajalle/ Millä mielellä olet jatkanut työpajalla?
- Kuinka pääsit toimintaan uudestaan mukaan? Pitikö odottaa pitkään?
- Voisitko kuvailla, kuinka pajajaksosi edennyt?
  - Millaisia toimenpiteitä/ millaista toimintaa?
  - Miten olet osallistunut suunnitteluun?
- Millä tavalla elämäntilanne on muuttunut, jos verrataan edellistä ja kuluvaan pajajaksoa? / elämää ennen ja työpajatoiminnan edetessä?

4 Tulevaisuuden suunnitelmat

- Mitä kuluvan pajajakson jälkeen?
- Millaisia toimenpiteitä tehty pajalla (tai muissa palveluissa) tavoitteiden saavuttamiseksi?
- Minkälaisten asioiden haluaisit vielä muuttuvan/ etenevän ennen pajajakson loppumista?
- Millä tavalla yhteistyötä on ajateltu jatkettavan jakson jälkeen?

5 Työpajatoiminnan merkitys

- Millä tavalla olet kokenut koko prosessin merkinneen tulevaisuutesi kannalta?
- Jos ajatellaan, että olisit käynyt vain yhden pajajakson, millainen luulet elämäntilanteesi olevan nyt? Millaisessa elämäntilanteessa luulisit olevasi?
- Millainen rooli ja merkitys muulla ympäristöllä/ toimenpiteillä on ollut?
- Millä tavalla luulisit saavuttaneesi nykyisen tilanteesi ilman työpajatoimintaa?
- Jos saisit kuvailla uudelle pajalle tulevalle nuorelle työpajatoimintaa, millä tavalla kuvailisit hänelle työpajatoiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta nuorten elämässä?
- Haluaisitko vielä kertoa jotain, mikä ei tullut ilmi haastattelussa tai lisätä jotakin?